

مدلی برای کاربست پذیری رساله‌های دکتری حسابداری (با تأکید بر حل معضله‌های مالی و پولی)

فردین منصوری^۱

علی ثقفی^۲

نعمت‌اله موسی‌پور^۳

تاریخ دریافت: ۹۳/۸/۱۰

تاریخ پذیرش: ۹۳/۱۱/۵

چکیده

دانش حسابداری در ایران، با گذر از دوران آموزش، چندی است که به طور جدی وارد عرصه پژوهش و تحقیق شده است. با افزایش تحصیلات تکمیلی و بودجه‌های تحقیقاتی، رساله‌ها و طرح‌های پژوهشی زیادی اجرا شده است و تجارب بسیاری در باب چگونگی انجام پژوهش در سطح استانداردهای متعارف انباشته شده است. این مسئله انتظاراتی ایجاد کرده است؛ از جمله اینکه این پژوهش‌ها در حل مشکل‌های پولی و مالی کارساز افتند. علی‌رغم همه تلاش‌های صورت گرفته در عرصه‌های پژوهشی کماکان مشکل‌های فراوانی در حوزه مالی و حسابداری کشور به قوت خود باقی مانده است. یکی از جلوه‌های ظهور فعالیت‌های علمی رشته‌های دانشگاهی و از جمله حسابداری، رساله‌های دکتری هستند که کاری جمعی و مسأله‌محور محسوب می‌شوند که پس از طی فرایند داوری علمی مشروعیت می‌یابند. بدیهی است این رساله‌ها - علی‌الخصوص رساله‌های کاربردی - باید بتواند بخشی از مشکل‌های این حوزه را مرتفع نماید، اما در عمل چنین نیست. سوال اینجاست که چرا محصول یک فرایند علمی، قادر به روشنگری و تبیین لبه‌های تاریک واقعیت‌های موجود نیست؟ چرا سیاست‌گزاران و مسئولین، علی‌رغم اعلام نیاز مکرر به دریافت مشاوره‌های عالمانه، در دشوارترین شرایط نامطمئن تصمیم‌گیری، به جای رجوع به توصیه‌های سیاستی ارائه شده از سوی بدنه پژوهشی، ترجیح می‌دهند صرفاً به سراغ سوابق منبعث از تجارب گذشته خود رفته و تصمیم‌های کلیدی کشور را اتخاذ کنند؟

ناکامی در کاربست پذیری رساله‌ها از دیدگاه منع ماهیتی (دیدگاهی که توصیه‌های سیاستی منتج از رساله‌های تحصیلی را فاقد ویژگی‌های لازم برای اجرا می‌داند) در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفته است. به این منظور، ابتدا شاخص‌های یک رساله کاربردی استخراج و در معرض قضاوت ۱۱۰ تن از صاحب‌نظران قرار گرفت و پس از پالایش و رتبه‌بندی شاخص‌ها، رساله‌های دکتری حسابداری در یک مطالعه جامع با شاخص‌های مورد نظر مقایسه گردید. در نهایت ضمن آسیب‌شناسی تحقیق‌های انجام شده، مدل مناسب کاربست پذیر پژوهش‌های کاربردی تبیین گردیده است.

کلیدواژه: پژوهش‌های کاربردی، کاربست پذیری، سیاست‌گذاری علم، معضله‌های پولی و مالی، توصیه‌های سیاستی

۱. دانشجوی دکتری حسابداری دانشگاه علامه طباطبایی (نویسنده مسئول). fm_mansor@yahoo.com

۲. استاد حسابداری دانشگاه علامه طباطبایی. A.saghafi@atu.ir

۳. دانشیار علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان. n-mosapour@yahoo.com

تحقیق‌های دانشگاهی به‌عنوان خاستگاه بسیاری از سیاست‌گذاری‌ها، تصمیم‌گیری‌ها و جهت‌دهی‌ها مورد توجه قرار گرفته است و این باور که نتایج پژوهش‌ها و بکارگیری مناسب یافته‌های پژوهشی می‌تواند در اصلاح، ایجاد تغییرهای مناسب، تعیین معیارها، ارزیابی‌ها، بازنگری سیاست‌ها و شیوه‌های اجرا و بهبود فرایندها نقش قاطع داشته باشد، فراگیر شده است. تاریخ دانشگاه‌ها و سیر تحول نظام‌های آموزش عالی نشان می‌دهد، دانشگاه‌ها و سیستم آموزش عالی همچون سایر بخش‌های جامعه - همراه با روند تغییر در جوامع بشری - دگرگونی‌هایی در نقش و کارکردهایشان داشته‌اند و خود را با الزام نقش‌های جدید سازگار کرده‌اند. محدودیت منابع، نفوذهای سیاسی و فشارهای رقابتی در این تغییرها تأثیرگذار بوده‌اند (ناگی و روب، ۲۰۰۷: ۱).

از جمله این تحول‌ها، می‌توان به اضافه شدن نقش پژوهش بر وظایف سنتی دانشگاه‌ها در اواخر سده نوزدهم میلادی ابتدا در دانشگاه‌های آلمان و سپس در سایر دانشگاه‌های جهان اشاره کرد. اترکویتز^۱ در همین رابطه بیان می‌کند: «دانشگاه‌ها در ابتدا، تنها نقش آموزش نیروی انسانی را بر عهده داشتند که با تغییر اوضاع و نیازهای جوامع، در اواخر سده نوزدهم نقش پژوهش نیز به آن افزوده شد. از این پدیده با عنوان «انقلاب نخست» دانشگاه‌ها یاد می‌شود که طی آن پژوهش، افزون بر وظیفه سنتی آموزش، به کارکردهای دانشگاه افزوده شد» (اترکویتز، ۲۰۰۳: ۱۱۰).

این تغییر سیاست با تغییر پارادایم اقتصادی حاکم بر جوامع و حرکت از اقتصاد مبتنی بر تولید انبوه به اقتصاد مبتنی بر دانش هم‌زمان گردید که در آن، دانش عامل اصلی ایجاد ارزش افزوده، تولید ثروت، رشد و توسعه بود؛ اصلی‌ترین ابزار تولید دانش، نیز پژوهش است و دانش به‌عنوان موتور رشد اقتصادی، جایگزین منابع کلاسیک سه‌گانه ثروت (عوامل تولید)، یعنی زمین، نیروی کار و سرمایه شد. بر همین اساس، دانش تولیدی از راه نتایج پژوهش در دانشگاه‌ها برای ایجاد مزیت رقابتی و ایفای نقش توسعه‌ای خود می‌بایستی توانایی تبدیل شدن به ثروت و درآمد را داشته باشد. امروزه دانشگاه‌ها به دلیل تغییر در ماهیت تولید دانش و تولید اقتصادی، افزون بر پژوهش و آموزش عالی، نقش سومی یعنی مشارکت در توسعه اقتصادی و منطقه‌ای پیدا کرده‌اند (اترکویتز و لیدسدورف، ۲۰۰۰: ۱۲۱).

در ایران نیز این تغییر و تحول‌ها چه از ناحیه تخصیص منابع و چه از ناحیه تغییر پارادایم اقتصادی، مسئولان و سیاست‌گذاران دانشگاه‌ها را ناگزیر به توجه به این مهم نموده است؛ در

برنامه های کلان کشور از جمله برنامه چهارم و پنجم توسعه کشور، سند چشم انداز بیست ساله و نقشه جامع علمی کشور، بستر قانونی کلان به منظور گسترش کاربردی سازی پژوهش ها و ساز و کارهای اجرایی آن پیش بینی شده است. رویکرد کاربردی کردن به پژوهش تاکنون بیشتر در علوم طبیعی مطرح بوده است. این علوم بنا به ماهیت خود، موضوعی عینی را مورد پژوهش قرار می دهند و نتایج پژوهش خود را به صورت محصول ملموس یا فرآیندهایی برای تولید بهترین محصول ها بدست می دهد. بر همین اساس، فرایند کاربردی سازی و تبدیل دانش به فناوری در این رشته ها بسیار راحت تر و ملموس تر است. اما در علوم انسانی (که حسابداری از زیر مجموعه های آن می باشد) بنا بر ماهیت این علوم و یکی بودن سوژه و ابژه مورد پژوهش، حوزه پژوهش و تولید دانش متفاوت از علوم طبیعی است و توان تولید فناوری، محصول ها و دانش فنی به صورت کالا یا محصولی ملموس چندان وجود ندارد. به همین سبب بازار دانش این علوم همپای سایر علوم چندان گسترش نیافته است و اساساً بازار فناوری های اجتماعی، انسانی و آموزشی واژگان غریبی به نظر می آیند. با این وجود اهمیت و جایگاه آنها در زندگی بشر امروزی حیاتی است. در سده بیست و یکم، در کنار توجه به فناوری های سخت، اهمیت فناوری های نرم نیز به تدریج آشکارتر شده است و اساساً به نظر می رسد فناوری نرم به عنوان یک پارادایم جدید در حوزه فناوری به زودی نگرش ها را نسبت به صنعت، تولید، پژوهش، آموزش، بازاریابی، کسب و کار و حتی امنیت و دفاع تغییر خواهد داد (ژویانک^۱، ۲۰۰۵).

شواهد نشان می دهد بین اطلاعات حاصل از پژوهش های دانشگاهی و تصمیم گیری فاصله زیادی وجود دارد. این امر برخلاف تصور رایج مختص کشورهای جهان سوم نیست و حتی کشورهای توسعه یافته نیز با این مشکل مواجه هستند (لوئیس، ۱۹۹۲، راجرز، ۱۹۹۶ به نقل از فتحی و اجارگاه، ۱۳۸۲). از این رو، بررسی موانع احتمالی عدم کاربست یافته های پژوهشی در فرایند تصمیم گیری و اجرا به یک قلمرو ویژه پژوهشی مبدل شده است. به نظر می رسد مسأله عدم ارتباط منطقی میان پژوهش و فرایند تصمیم گیری و اجرا برای کشورهای جهان در حال توسعه و کمتر توسعه یافته - از جمله ایران - حیاتی تر باشد زیرا در این جوامع محدودیت مرتبط با منابع و اعتبارهای پژوهش از یک سو و جوان بودن قلمرو پژوهش های دانشگاهی از سوی دیگر، دو مانع جدی به شمار می روند. هنگامی که پژوهش ها استفاده عملی در فرایند تصمیم گیری

1. knowledge market
2. Zhouying

نداشته باشند، این امر به معنای ائتلاف منابع و عدم استفاده صحیح از آن در فرایند تصمیم‌گیری و اجرا می‌باشد. از سوی دیگر، جوان و نوپا بودن بخش پژوهش‌های دانشگاهی - به ویژه در ایران سبب شده است تا این قلمرو نتواند جایگاه و منزلت واقعی خود را در فرایند تصمیم‌سازی به دست آورد و به تدریج اعتبار خود را در فرایند تصمیم‌گیری از دست بدهد. نتیجه نهایی این امر بی‌اعتمادی نسبت به تحقیقات دانشگاهی و در نتیجه پیشرفت نامناسب این قلمرو است.

بیان مسئله

مهم‌ترین رسالت دانش‌های کاربردی - که حسابداری از جمله آنهاست - کمک به حل مشکل‌ها و معضل‌های جامعه است. از این رو انتظار می‌رود راهکارها و توصیه‌های سیاستی ارائه شده از سوی جامعه علمی کشور گره‌گشای مشکل‌ها و معضل‌های موجود در جامعه باشد. یکی از جلوه‌های ظهور فعالیت‌های علمی رشته‌های دانشگاهی و از جمله حسابداری، رساله‌های دکتری هستند که کاری جمعی و مسأله محور محسوب می‌شوند که پس از طی فرایند داوری علمی، مشروعیت می‌یابند. به همین دلیل، این اسناد پژوهشی که بارقه‌هایی از نظریه‌پردازی مبتنی بر مسأله‌های واقعی جامعه را با خود دارند، یکی از منابع مهم رشته حسابداری می‌باشند و کاربست نتایج آنها امری عقلانی است. علی‌رغم برطرف شدن برخی موانع بکارگیری نتایج حاصل از این اقدام پژوهشی و با وجود تلاش‌های پژوهشی گسترده‌ای که دانشجویان دکتری به هنگام تدوین رساله‌های دکتری خود به عمل می‌آورند و پژوهشی مبتنی بر اصول و منتهی به داوری را عرضه می‌دارند و براساس آن مدل‌ها و پیشنهادهای اجرایی متناسب با شرایط مسأله‌ای کشور ارائه می‌کنند، کاربست این مدل‌ها و پیشنهادهای برای برطرف شدن مسئله‌های جاری در دستور کار نهادهای اجرایی قرار نمی‌گیرد و مشکل‌های حوزه پولی و مالی کشور به قوت خود باقی است. در تبیین این رخداد، یعنی بکارگیری محدود (یا هیچ) نتایج حاصل از رساله‌های تحصیلی دکتری در رفع مشکل‌ها و مسائل جاری کشور دو دیدگاه وجود دارد:

۱. دیدگاه منع مدیریتی: دیدگاهی که اثربخشی پایین توصیه‌های سیاستی رساله‌های تحصیلی (و البته پژوهش‌های دانشگاهی) را به امتناع، عدم پذیرش و فقدان آمادگی در بخش‌های اجرایی و سیاست‌گذاری نسبت می‌دهد.
۲. دیدگاه منع ماهیتی: دیدگاهی که توصیه‌های سیاستی منتج از رساله‌های تحصیلی (و البته پژوهش‌های دانشگاهی) را فاقد ویژگی‌های لازم برای اجرا می‌داند.

بیشتر تحقیق‌های انجام شده از دیدگاه اول به بررسی موضوع پرداخته‌اند، اما پژوهش‌های کمتری از دیدگاه منع ماهیتی به موضوع پرداخته‌اند.

درخصوص مسائل مطرح در پروژه‌هایی دانشگاهی و موانع عدم بکارگیری آنها در چارچوب دیدگاه منع ماهیتی حدس‌های زیر قابل طرح است:

۱. یکی از اساسی‌ترین موضوع‌ها این است که آیا مسئله یا مسائلی که پژوهش به آن پرداخته است، اساساً مسأله بوده است یا پژوهشگر از آن مسأله ساخته است. ممکن است در برخی از مواقع مسائلی که در رساله‌های دکتری - با رویکرد کارکردی - مطرح می‌گردند نه مسائل واقعی، بلکه مسائل ساختگی و مصنوعی باشد که توسط پژوهشگر ساخته می‌شوند. در چنین شرایطی از آنجا که این مسائل واقعی نیست، قطعاً توصیه‌هایی که در راستای رفع این مسائل ارائه می‌شوند نیز تأثیر چندانی نخواهند داشت. بنابراین، یکی از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر کیفیت پژوهش‌ها و به تبع آن نتایج حاصل از آن، واقعی بودن مسائل مورد پژوهش است.

۲. از دیگر مسائل مهم در خصوص میزان کارایی تحقیق‌های دانشگاهی، اعتبار علمی پژوهش‌های مورد نظر است. اعتبار علمی به طور مستقیم وابسته به روش تحقیق است. منظور از روش علمی تحقیق، مجموعه قواعد و رویه‌هایی است که محقق برای جمع‌آوری حقایق و واقعیت‌ها دنبال می‌کند تا آنها را تفسیر، تبیین و اثبات نماید. در نتیجه، پژوهش‌های کاربردی که درصدد کمک به سیاست‌گذاران برمی‌آیند یا به چنین نیتی انجام می‌شوند، دارای ویژگی‌های خاصی خواهند بود که رعایت یا عدم رعایت آنها اعتبار علمی پژوهش‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

۳. به لحاظ دیدگاه منع ماهیتی، یکی از اساسی‌ترین موضوع‌ها «تبیین ارتباط میان تلقی از خاستگاه و نیازهای دولت و جایگاه دولت در جامعه و درجه تأثیرگذاری پیشنهادها و توصیه‌های سیاستی منتج از طرح‌های تحقیقاتی و تعیین میزان ارتباط پیشنهادها و توصیه‌های سیاستی...» است.

۴. از دیگر عواملی که باعث تأثیرگذاری بیشتر پیشنهادها و توصیه‌های سیاستی مطرح در پژوهش‌های کاربردی می‌گردد نحوه ارائه و مجرای ارتباطی (نحوه اطلاع‌رسانی به سیاست‌گذار) توصیه‌ها به ذی‌نفع و سیاست‌گذار است. به نظر می‌رسد یکی از عواملی که موجب کاهش میزان تأثیرگذاری نتایج حاصل از پژوهش‌های انجام شده است نحوه ارتباط پژوهشگران با سیاست‌گذاران و مدیران اجرایی و انتقال یافته‌های حاصل از پژوهش‌هاست.

نظر به موارد ذکر شده، این پرسش مطرح است که پیشنهادهای سیاستی منتج از رساله‌های

دکتری حسابداری تا چه میزان از قابلیت (علمی و اجرایی) برای حل مشکل‌ها و معضل‌های مالی و پولی کشور برخوردارند و چگونه می‌توان به افزایش قابلیت اثرگذاری آنها اقدام کرد؟

اهمیت و ضرورت موضوع

دانش حسابداری در ایران، با گذر از دوران آموزش صرف نظریه‌های وارداتی، چندی است که به طور جدی وارد عرصه پژوهش و تحقیق شده است، به گونه‌ای که طی این مدت با افزایش تحصیلات تکمیلی و بودجه‌های تحقیقاتی، رساله‌ها و طرح‌های پژوهشی زیادی به مورد اجرا گذاشته شده و تجارب بسیاری در باب چگونگی انجام پژوهش در سطح استانداردهای متعارف انباشته شده است. لذا زمینه برای ارزیابی عملکرد گذشته و سنجش درجه تأثیرگذاری فعالیت‌های علمی-پژوهشی در این حوزه تا حد قابل قبولی مهیا شده است. علی‌رغم همه تلاش‌های صورت گرفته در عرصه‌های آموزشی و پژوهشی، کماکان مشکل‌های فراوانی در حوزه مالی و پولی کشور، باقی مانده و راهکارها و توصیه‌های سیاستی ارائه شده از سوی جامعه علمی نیز از تأثیرگذاری بالایی در رفع معضل‌های مالی کشور برخوردار نیست. سوال اینجاست که چرا محصول یک فرآیند علمی، قادر به روشنگری و تبیین لبه‌های تاریک واقعیت‌های موجود نیست؟ چرا سیاست‌گزاران و مسئولین علی‌رغم اعلام نیاز مکرر به دریافت مشاوره‌های عالمانه، در دشوارترین شرایط نامطمئن تصمیم‌گیری، به جای رجوع به توصیه‌های سیاستی ارائه شده از سوی بدنه پژوهشی، ترجیح می‌دهند صرفاً به سراغ سوابق منبعث از تجارب گذشته خود رفته و تصمیم‌های کلیدی اتخاذ کنند؟

مسئله از دو زاویه قابل بررسی است؛ اولی که شایع‌تر است اینکه کارگزاران و سیاست‌گزاران تلاش‌ها و توصیه‌های محققین را نادیده می‌گیرند (دیدگاه منع مدیریتی) و دوم اینکه؛ توصیه‌های سیاستی منتج از پژوهش‌های آکادمیک کارایی و اثربخشی لازم را دارا نیستند، لذا بکار گرفته نمی‌شوند و یا در صورت بکارگیری به نتیجه مطلوب نمی‌انجامند (دیدگاه منع ماهیتی). این پژوهش در راستای پاسخگویی به چرایی اثرگذاری پایین توصیه‌های سیاستی منتج از رساله‌های تحقیقاتی به آسیب‌شناسی فرآیند و رویه‌های تحقیقاتی از دیدگاه منع ماهیتی پرداخته است. یک پروژه تحقیقاتی شامل عناصر و اجزایی است که سازمان آن را بنا می‌کند. این اجزا و عناصر برای دستیابی به نتایج مطلوب باید معیارمند و دارای انسجام و همسازگی کامل باشند. این عناصر عبارتند از: عنوان تحقیق، طرح مسأله، مبانی نظری و تجربی، روش‌شناسی تحقیق، نتایج تحقیق و راهکارهای تحقیق.

فصلنامه علمی-پژوهشی

۱۷۸

دوره هفتم
شماره ۱
زمستان ۱۳۹۳

این پژوهش، ضمن ترسیم ویژگی‌ها و اقتضائات سیاست‌گذاری در جوامع مختلف، به تبیین مدل نظری تحقیق؛ شامل ماهیت مسائل موضوع تحقیق‌های دکتری حسابداری، اعتبار علمی تحقیق‌های مذکور (ساختار فرضیه‌های ارائه شده در تحقیق، روش تحقیق، روش تحلیل و بررسی موضوع و ساختار پیشنهادها و توصیه‌های سیاستی)، امکان‌پذیری اجرایی، مجاری ارتباطی با ذی‌نفعان با هدف خدمت‌رسانی فکری و ارائه توصیه‌های سیاستی به سیاست‌گزاران و تصمیم‌گیران دولتی صورت می‌پذیرد، پرداخته است.

ادبیات و مبانی نظری پژوهش

جدیدترین نظریه‌های توسعه تأکید دارند که توسعه و پیشرفت ملل مبتنی بر علم و تکنولوژی است و سایر عوامل (منابع طبیعی، موقعیت جغرافیایی و...) نقش حاشیه‌ای دارند (شجاعی، ۱۳۷۸: ۱). در شرایط کنونی علم و پژوهش‌های علمی به عنوان یکی از ابزارهای مهم جهت توسعه همه جانبه تلقی می‌شود و تصور توسعه خود اتکاء در درازمدت بدون انجام تحقیق‌های کافی میسر نمی‌باشد (شارع‌پور، ۱۳۸۱: ۱). تولید علم، کلید اصلی دستیابی به توسعه پایدار است و پژوهش، تولید علم، رشد اقتصادی و توسعه پایدار حاصل تجربه بی‌بدیل جامعه انسانی در طول تاریخ است که در این چرخه پیوسته، نتیجه پژوهش، تولید علم و نتیجه تولید علم، تولید فناوری است و در نهایت رشد اقتصادی متناسب و حرکت در جهت رسیدن توسعه پایدار اتفاق می‌افتد (شمسی‌پور، ۱۳۸۶).

نهاد علم محصول و یافته‌های خود را به جامعه عرضه می‌کند تا چراغ هدایت آن جامعه شود. نهادهای اجتماعی هم برای رسیدن به هدف‌های خود نیاز به شناسایی پدیده‌های طبیعی و اجتماعی و روابط میان آنها و ابزارهای مناسب برای تغییر و کنترل آنها دارند. این شناخت از راه پژوهش‌های علمی دقیق که کار نهاد علم است ممکن می‌شود (حسینی، ۱۳۷۶).

تحقیق‌های مرتبط با این موضوع نشان می‌دهد که موانع مختلفی توسعه علمی در ایران را با مشکل مواجه ساخته است. دستیابی به وضعیت مناسب‌تر علمی، چه به خاطر علم به خودی خود و چه به خاطر توسعه در ابعاد دیگر، نیازمند رفع موانع و محدودیت‌های پیش روی علم است. با سرمایه‌گذاری علمی در درازمدت می‌توان به این مهم رسید. بدیهی است که بدون شناسایی چالش‌ها و موانع توسعه علمی، سرمایه‌گذاری علمی به هدر رفته و نتیجه مطلوب نمی‌دهد.

کاربست پژوهش

هدف از تحقیق کشف حقایق تازه، نوآوری و استفاده دستاوردهای این نوآوری‌ها برای حل مسائل است. اعتقاد به تحقیق و پژوهش و به کار بستن نتایج حاصل از آن در میان مردم، مسئولان، سیاست‌گذاران، برنامه‌ریزان، طراحان و تصمیم‌گیران عمومیت یافته و نیاز به تحقیق در این جوامع از حد احساس گذشته و به صورت ضرورت درآمده است. کاربست یافته‌های پژوهشی و موانع موجود از جمله چالش‌های اساسی حوزه مدیریت پژوهش است (آقازاده، ۱۳۷۵، متین، ۱۳۸۰).

هدف اصلی از تحقیق در سازمان‌ها و دستگاه‌های اجرایی و صرف بودجه‌های مادی و انسانی بهبود کیفیت، کمک به تصمیم‌گیری مناسب، افزایش بهره‌وری و کارایی سازمانی، اتخاذ راهبردهای مناسب، حل مشکلات کارآفرینی و کسب اعتماد و اطمینان در برنامه‌ریزی خرد و کلان است. دستیابی به این هدف‌ها جز از طریق کاربست یافته‌های پژوهشی در اتخاذ تصمیم‌های اجرایی و مبتنی ساختن برنامه‌ریزی‌ها بر نتایج پژوهش‌ها عملی نمی‌شود. برای این منظوری‌توان در مراحل پیش از پژوهش، ضمن و پس از پژوهش زمینه استفاده از نتایج پژوهش را فراهم آورد (جانستون، ۱۹۹۴).

فصلنامه علمی - پژوهشی

۱۸۰

دوره هفتم
شماره ۱
زمستان ۱۳۹۳

بررسی‌ها و پژوهش‌ها حاکی از آن است که عوامل متعددی در استفاده از یافته‌های پژوهشی نقش دارند. نیازسنجی و تعیین اولویت‌های پژوهشی، ایجاد ارتباط نزدیک و مستمر بین محققان و مجریان، ارزشیابی میزان اثربخشی و سودمندی نتایج تحقیقات، تقویت و رشد شایستگی‌های علمی محققان، ایجاد نظام اطلاع‌رسانی مناسب، تأسیس بانک‌های اطلاعاتی، رشد فرهنگ پژوهشی، ایجاد دوره‌های آموزشی، ایجاد آمیخته اشاعه و کاربست پژوهشی، ترغیب و تشویق پژوهشگران، افزایش کیفیت روش‌شناسی تحقیق، از بین بردن شکاف بین محققان و تصمیم‌گیران، مدیریت مناسب پژوهشی، تقویت بینش پژوهشی در مدیران، دسترسی به موقع به نتایج تحقیقات، کنار گذاشتن کنترل‌های خشک اداری، تقویت روحیه واقع‌بینی، برگزاری جلسات هم‌اندیشی، استفاده از رسانه‌های ارتباط جمعی و فعال کردن مراکز پژوهشی از عوامل استفاده از یافته‌های تحقیقات است (راچفورد و نیکولز، ۱۹۹۶؛ سومرو و سومر، ۱۹۹۷؛ بلیکی، ۲۰۰۰؛ اولاد، ۲۰۰۲؛ ریهر و موریسون، ۲۰۰۲؛ رجبی، ۱۳۸۰؛ آوه‌ن و همکارانش، ۲۰۰؛ ایرانمنش، ۱۳۷۹؛ آقازاده، ۱۳۸۰؛ فرزام فرد، ۱۳۸۰؛ مهرمحمدی، ۱۳۸۰؛ حسن‌زاده، ۱۳۸۰؛ فقیهی قزوینی، ۱۳۷۸؛ متین، ۱۳۸۰؛ ساکی، ۱۳۸۲ و امام جمعه، ۱۳۸۲). همچنین موانع و عوامل بازدارنده زیادی بر سر راه استفاده از یافته‌های پژوهشی وجود دارد. تحقیقات محققان و پژوهشگران (ر.ک:

مهر محمدی، ۱۳۸۰؛ متین، ۱۳۸۲؛ سپیدنامه، ۱۳۸۰؛ رجبی، ۱۳۸۰؛ آقازاده، ۱۳۸۰؛ شفیعی، ۱۳۸۱؛ شریعت زاده، ۱۳۸۰؛ فتحی، ۱۳۸۲؛ حج فروش، ۱۳۸۲) نشان می‌دهد که نبود نظام اطلاع‌رسانی، تردید در کیفیت روش تحقیق و صلاحیت محققان، استبداد مدیریتی و مدیریت شتابزده، محدودیت‌های مالی، نبود راهبرد مناسب برای استفاده، دیوان‌سالاری و ساختار خشک اداری، نبود نیازسنجی، نبود فرهنگ پژوهشی، مدیریت پژوهش نامناسب، نبود نظام ارزشیابی در استفاده از نتایج پژوهش‌ها، ناهمخوانی نتایج برخی از پژوهش‌ها با زمینه فرهنگی و اجتماعی جامعه و نهادینه نشدن فرهنگ مراجعه به تحقیق در سازمان‌ها از موانع بکارگیری نتایج حاصل از تحقیق و پژوهش است.

شواهد نشان می‌دهد؛ فاصله زیادی بین اطلاعات حاصل از پژوهش‌ها و تصمیم‌گیری وجود دارد. بررسی موانع احتمالی کاربری یافته‌های پژوهشی در فرایند تصمیم‌گیری و اجرا به یک قلمرو ویژه پژوهشی مبدل شده است. همانگونه که اشاره شد، مسأله عدم ارتباط منطقی پژوهش و فرایند تصمیم‌گیری و اجرا برای کشورهای جهان سوم، از جمله ایران حیاتی‌تر باشد، زیرا در این جوامع محدودیت مرتبط با منابع و اعتبار پژوهش از یک سو و جوان بودن قلمرو پژوهش‌های آموزشی از سوی دیگر، دو عامل جدی به شمار می‌روند. هنگامی که پژوهش‌ها دارای استفاده عملی در فرایند تصمیم‌گیری نباشد، این امر به معنای اتلاف منابع و عدم استفاده صحیح از آن در فرایند تصمیم‌گیری و اجرا است.

مسئله‌شناسی در پژوهش‌های کاربردی

گسترش مقاطع تحصیلات تکمیلی در دانشگاه، توجه و تأکید برگسترش تحقیق‌های علمی و تولید علم در سطح کشور، گسترش کمی پژوهش را در دانشگاه‌ها و سایر مراکز و سازمان‌های علمی در پی داشته است اما در مورد افزایش کیفیت در این حوزه تردید جدی وجود دارد. نگاهی گذرا به تحقیق‌های انجام شده و پایان‌نامه‌ها، حاکی از وجود معایب اساسی روش‌شناختی در بسیاری از آنهاست. معایبی که از حیث پایبندی به اصول و قواعد روش تحقیق و وجود رابطه ساخت‌مند میان مسأله، سؤال، نظریه، چارچوب نظری، فرضیه، استدلال و نتیجه در تحقیق‌های علوم انسانی و اجتماعی به وضوح قابل مشاهده است (منصوربخت، ۱۳۸۷: ۲). وجود چنین معایبی نه تنها به اعتبار علمی تحقیق‌ها خدشه‌آسایی وارد می‌کند، بلکه مانع از نهادینه شدن موقعیت لرزان تحقیق و تثبیت از نهاد تحقیق در ساختار فرهنگی و علمی کشور

خواهد شد. زیرا وجود معایب روش شناختی فرض وجود رابطه منطقی و سازگار بین دو بخش اصلی تحقیق را بی اعتبار می سازد. به عبارت واضح تر، بخش نخست ناظر به مبانی نظری و مقدمه های تحقیق و بخش دوم، اقدامات عملی و متن تحقیق را در بر می گیرد. بر این اساس، از یک سو، مبانی نظری و مقدمه های روش شناختی تحقیق نشانگر نحوه شناخت، تشخیص و طرح صورت مسأله و راه حل آن و از سوی دیگر، اقدام عملی و متن تحقیق به معنای حل مسأله است. بنابراین، اعتبار هر تحقیقی در وهله نخست بر مبانی نظری و مقدمه های روش شناختی استوار است. زیرا متن تحقیق چیزی جز به کارگیری مقدمه های روش شناختی در عمل نیست. از این رو وجود معایب اساسی در مبانی روش تحقیق، به معنای نقض غرض و کان لم یکن بودن تحقیق است (مسعودی، ۱۳۹۱). یک پژوهش اجتماعی سه مرحله اصلی؛ برنامه ریزی، اجرا و گزارش دارد. در واقع برنامه ریزی و اجرا شامل طراحی پژوهش، منطق تحقیق و روش شناسی است که روش شناسی شامل ارزیابی انتقادی منطق تحقیقاتی و روش های بدیل است. مسئله اجتماعی وضعیتی است که توسط کارشناسانی مثل جامعه شناس، سیاست مدار یا اقتصاددان به عنوان یک وضعیت ناپسند و نامطلوب مورد قضاوت قرار می گیرد که نیازمند نوعی مداخله برای اصلاح یا بهبود است (بلیکی، همان). مسأله نقطه کانونی و محوری تحقیق است. تحقیق بدون مسأله مانند دایره مربع است. جان دیوئی معتقد است: «اولین مرحله تحقیق احساس وجود یک مشکل^۱ است؛ به این معنی که پژوهش گرد در کار خویش با مانع یا مشکلی روبرو گردیده است که در حل آن ابهام یا تردید دارد و نمی تواند در مقابل آن ساکت بماند.» بنابراین، این نقطه آغازین در انجام هرگونه پژوهش یا تحقیق بسیار مهم است و نقش آموزش افراد برای مسئله یابی - که در برخی نظام های آموزشی و پژوهشی بر آن بسیار تأکید می شود - نیز از همین امر نشأت می گیرد. بسیاری از دانشمندان علم شناس معتقدند که روش علمی از سه گام تشکیل شده است. کارل ریموند پوپر (۱۹۶۵) در کتاب *اسطوره چارچوب، در دفاع از علم و عقلانیت* بر این سه مرحله اساسی تأکید کرده و می نویسد: «من معتقدم که کل شیوه عقلانی علم را می توان در سه کلمه طراحی مسئله، ابداع نظریه یا تئوری و در نهایت ارزیابی و اعتبارسنجی آن خلاصه کرد» (پایا، ۱۳۷۹). به عبارت دیگر وی معتقد است روش علمی در بردارنده سه عنصر مسئله، فرضیه یا نظریه و در نهایت آزمون می باشد. ویلیام هرشل از دو مرحله اول به عنوان مقام گردآوری حاصل شدن یک ایده یا نظریه جدید در ذهن با توجه به مسئله) و از مرحله آخر به عنوان مقام

داوری یاد می‌کند. تحقیق و پژوهش علمی در واقع فرآیند حل مسئله محسوب می‌شود (آقایی و حصارى، ۱۳۹۱: ۴۰).

مسئله اولین رکن پژوهش است و عدم شناسایی و درک مناسب آن سبب دوری از شهر پژوهش و دست نیافتن به اوج آن یعنی فرضیه یا نظریه می‌گردد. با نشناختن درست مسئله، چیزی به عنوان پژوهش دنبال می‌شود که اصولاً پژوهش نیست. گاهی پروژه‌های مطالعاتی یا سیر آنها به عنوان پژوهش قلمداد می‌شوند. پژوهش یک سفر یا سیر بی‌هدف نیست.

آسیب‌شناسی مسئله

از دلایل کاربست ناپذیری رساله‌های دکتری، ساختگی بودن یا درک و بیان ناقص مسائل مورد پژوهش است. آشفتگی و نابسامانی در حوزه مسئله، می‌تواند ناشی از آموزش ناصحیح در به کارگیری مفاهیم و اصطلاحات، وجود ابهام معنایی و عدم تعریف دقیق و واضح مفاهیم بنیادین روش‌شناختی در کتب و مقاله‌های مربوطه باشد و دلیل دیگر عدم درک مسائل و معضل‌های جامعه است. این مسائل، روند آموزش مفاهیم مذکور و به کارگیری عملی آنها توسط دانشجویان و محققان را مختل ساخته و در نتیجه، این اشخاص از ابتدا با مفاهیم گنگ و نیمه روشن مواجه می‌شوند.

از آنجا که مهم‌ترین منبع مسأله‌شناسی در کشور، متون روش تحقیق است و این متون مبنای مرجع تحقیق‌های انجام شده - خاصه رساله‌های دکتری - هستند، نوع پردازش این متون به «مسئله» بسیار حیاتی است. بدیهی است هرچه این متون در شناخت مسئله (مسائل) مورد پژوهش دقیق‌تر باشند و محقق نیز درک صحیحی از ماهیت مسأله داشته باشد، کمک شایانی به اثربخشی تحقیق خواهد کرد.

نکته قابل‌تامل در مطالعه صورت گرفته بابت رساله‌های دکتری، فقر مطالعه کتاب‌های روش تحقیق و روش‌شناسی نزد محقق - دانشجویان است. از این رو، در این پژوهش سعی شده است به این معضل پرداخته شود و شاید برای اولین بار در رشته حسابداری یک کنکاش جدی در این زمینه انجام شود. بدین منظور نمونه‌ای قابل توجه (بیش از نیمی از رساله‌های دکتری حسابداری) انتخاب و مطالعه شده است. بررسی منابع و مآخذ مورد استناد در رساله‌های مورد اشاره، به روشنی مؤید مفروض بالاست. شدت معضل آنجاست که در برخی از رساله‌ها به هیچ منبعی در این زمینه استناد نشده است. در سایر موارد نیز عدد کتب روش‌شناسی درصد

قابل توجهی از منابع مورد استناد نیست. هرچند در رساله‌های متاخر روند استناد به منابع روش‌شناسی، رو به بهبود است. گذشته از معضل مورد اشاره، عدم وجود منابعی است که به درستی به مسأله‌شناسی پرداخته باشند (مراد منابعی است که به زبان فارسی نگارش و یا ترجمه شده باشند). در خصوص مسأله‌شناسی اتفاق نظر در متون روش تحقیق وجود ندارد. بنابراین در این مطالعه، مهم‌ترین آثار مورد استناد در تحقیق‌های انجام شده برای تدوین رساله‌های دکتری حسابداری به لحاظ نوع نگرش به «مسأله» و «مسأله‌شناسی» دسته‌بندی و مورد مطالعه قرار گرفت. تعاریف ارائه شده از «مسأله»، نگاه مفصل یا مجمل، ارتباط و مرز «مسأله» با «موضوع»، ارتباط و مرز «مسأله» با «سؤال» مواردی است که در این مطالعه حائز اهمیت است. منابع مورد مطالعه در این پژوهش، منابعی است که بیشترین استناد را در تدوین رساله‌های دکتری حسابداری داشته‌اند. به این منظور در چند دسته کلی به آنها پرداخته شده است.^۱ بطور کلی بررسی منابع مورد استناد در مواجهه با «مسئله» نشان می‌دهد:

دسته اول از منابع روش تحقیق شامل معدود نویسندگانی است که علی‌رغم تعریف نسبتاً مطلوب از مسئله، خواسته یا ناخواسته آنرا با سوال، موضوع یا اصطلاحات مشابه خلط کرده‌اند؛ دسته‌ای دیگر از متون روش‌شناسی؛ و به تبع آنها، محققان، از همان ابتدا مسأله را با سایر مفاهیم، نظیر موضوع، سؤال و عنوان خلط کرده‌اند و دسته آخر که به مسئله نگاه و توجه نداشته و به صورت خاص به آن نپرداخته‌اند. به طور خلاصه در این بخش با مشکل‌های عمده مواجهیم. در خصوص پردازش به مسائل واقعی جامعه، توجه بیش از حد محققان به تحقیق‌های انجام شده در سایر کشورها به عنوان خاستگاه علوم جدید و داشتن مقاله پایه به عنوان یک شرط غیررسمی برای شروع تحقیق باعث پرداخت پژوهش‌ها به مسائلی شده است که سنخیت چندانی با مسائل جامعه ایران نداشته باشد.

اعتبار علمی پژوهش

ساختار فرضیه‌ها و سوال‌های ارائه شده در پژوهش، از مهم‌ترین مسائلی است که اعتبار علمی پژوهش‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد. در بررسی ساختار سوال‌ها و فرضیه‌های مطرح شده در رساله‌های تحقیقاتی، نتایجی حاصل می‌گردد که مؤید نتایج به دست آمده در بررسی روش‌ها و تکنیک‌های مورد استفاده در رساله‌هاست. برخی فرضیه‌های ارائه شده صرفاً بوجود و یا عدم

۱. در این بخش از تحقیق در الگوبرداری و تدوین مطالب از تحقیق جناب آقای قباد منصور بخت بسیار بهره گرفته‌ام.

وجود یک رابطه علت و معلولی میان دو عامل صحنه می‌گذارند. اعم از اینکه عاملی می‌تواند در بروز مشکل مؤثر باشد و یا اینکه در اقدامی بر رفع مشکل مؤثر باشد. به این معنی که با فرض ثبات سایر شرایط، ارتباط‌های علت و معلولی مورد آزمون قرار می‌گیرد و لذا نتایجی که در این مسیر حاصل خواهند شد، اساساً به طور مستقیم کمک چندانی به سیاست‌گذار یا مجری در عمل نخواهد کرد، بلکه این نتایج صرفاً برای پژوهشگران دیگری که در ادامه این موضوع، پژوهش می‌نمایند، مفید خواهد بود، چرا که سیاست‌گذار در دنیای واقعی نمی‌تواند سایر شرایط را ثابت فرض نماید و اقدام به سیاست‌گذاری نماید.

بعضی از فرضیه‌های ارائه شده متضمن یک نگرش نسبتاً جامع به موضوع مورد بررسی بوده و با انتخاب میان چندین گزینه پیش رو سعی دارند به اولویت‌بندی میان ریشه‌ها و راهکارها بپردازند. از منظری دیگر، می‌توان اذعان داشت که برخی از فرضیه‌ها صرفاً تلاش در تبیین موضوع مورد بررسی داشته و نیاز است پس از طی این مرحله، پژوهش دیگری در خصوص یافتن راهکارهای اثربخش پیرامون موضوع صورت پذیرد. فرضیه‌های برخی پژوهش‌ها مربوط به مرحله‌ای هستند که مسئله ریشه‌هایی مشکل به پایان رسیده و مسئله بر سرانتخاب میان گزینه‌ها و راهکارها جهت مقابله با مشکل و یا حصول به یک هدف است. لذا نتایج حاصل از تحلیل بخش کوچکی از فرضیه‌ها قادر نخواهد بود کمک مؤثر و مشخصی به سیاست‌گذار ارائه نماید. چرا که یک تصمیم‌گیر و سیاست‌گذار قبل از مبادرت به هر اقدام در خصوص موضوع، لازم دارد ریشه‌یابی صحیحی از مشکل حادث شده در اختیارش قرار گرفته به نحوی که بتواند مؤثرترین عامل در بروز مشکل را شناسایی نموده و سپس از میان راهکارها، گزینه‌ها و راه‌حلهای موجود که همگی می‌توانند به نوعی هدف را محقق نمایند، آن را که دارای بیشترین و بهترین تأثیر است، با توجه به محدودیت‌های امکانات در اختیار، انتخاب نموده و در آن راستا اتخاذ سیاست نماید. یکی دیگر از موارد مهم، انتخاب و بکارگیری روش تحقیق مناسب توسط پژوهشگران در انجام پژوهش است. اینکه پژوهشگر آزادانه و در فضای انتزاعی ذهنی خود می‌تواند موضوع و مسئله‌ای را برای پژوهش انتخاب نماید و یا اینکه مطالبه‌ها و مشکل‌های جامعه تعیین‌کننده موضوع و سوال اصلی پژوهش هستند، اینکه پژوهشگر مدل‌های ساده و حداقلی را برای پردازش اطلاعات خود انتخاب کند یا به سراغ مدل‌های پیچیده و دقیق رود و یا میزان اعتماد وی به آمار و اطلاعات جمع‌آوری شده شواهدی از عینیت‌های دنیای واقع و در نهایت، اینکه چه نوع توصیه سیاستی را با چه نوع لحنی به سیاست‌گذار و تصمیم‌گیر و مجری سیاست و تصمیم‌ارائه

می دهد و آیا این توصیه ها برگرفته از حالت های ایده آلی و مطلوب است یا اینکه منبعث از ویژگی های وضع موجود و متناسب با شرایط زمانی کنونی جامعه است، به توان پژوهشگر نسبت به بکارگیری روش تحقیق مناسب بر می گردد. لذا حصول به پژوهشی اصیل با یافته ها، نتایج و توصیه های سیاستی اثربخش در گرو گزینش صحیح در مراحل مختلف انجام پژوهش، از انتخاب موضوع گرفته تا تعیین سوال ها، مدل ها و روش ها، داده ها و اطلاعات و شیوه و لحن ارائه توصیه سیاستی است که متناسب با بافت اجتماعی و ساختار اقتصاد سیاسی کشور باشد. بالا بودن سهم مدل هایی که صرفاً به توصیف علت و معلول میان متغیرهای مختلف می پردازند، به طور بالقوه زمینه استفاده از نتایج و دستاورد پژوهشی جهت مشاوره دهی به مسئولین و سیاست گزاران را کاهش می دهد. چرا که نیاز پذیرش وجود روابط علت و معلولی میان متغیرها، آگاهی یافتن از اولویت بندی میان گزینه ها مبتنی بر پیش بینی از تحول ها آتی است. یکی دیگر از موضوع های مهم و اثرگذار بر موضوع، روش تحلیل و بررسی موضوع و ساختار پیشنهادها و توصیه های سیاستی ارائه شده در طرح های تحقیقاتی است. در خصوص توصیه ها و پیشنهادهای منتج از رساله ها این سوال ها مطرح است.

الف) آیا اساساً توصیه سیاستی منتج از یافته های مستقیم طرح تحقیقاتی است؟

ب) تصمیم گیری و اجرای این توصیه سیاستی مربوط به کدام رده از سلسله مراتب رسمی کشور است؟

هدف از طرح محور نخست جداسازی توصیه های سیاستی اصیل و منتج از نتایج مستقیم طرح از سایر توصیه هایی است که در عین حالی که مرتبط با موضوع مورد بررسی در طرح است، ولیکن راجع به صحت و درستی آنها در طرح، تحلیلی ارائه نشده است و هدف بخش دوم تشخیص درست مخاطب توصیه هاست.

محقق و درک جایگاه دولت

در گذشته های نسبتاً دور، جایگاه و شان «تصمیم گیر» و «تصمیم ساز» در شخص واحدی متبلور می شد، اما امروزه به دلایل مختلف از جمله پیچیده شدن روابط اجتماعی، در بسیاری از امور و حوزه ها، نقش و جایگاه تصمیم سازی از تصمیم گیری جدا و متمایز شده است. لذا مدیران و تصمیم گیران برای راهبری و هدایت حوزه تحت مدیریت خود از کارشناسان اهل فن برای تصمیم سازی بهره می برند. مدیران انتظار دارند کارشناسان با فرصت بیشتری که در اختیار دارند؛ به بررسی و تبیین موشکافانه مسائل پرداخته و سیاست های راهگشا و حلال مشکل را

ارایه کنند. به این ترتیب می‌توان به اهمیت و نقش کارشناسان پی برده و تأثیر دیدگاه آنها در سیاست‌های اعمال شده را پیگیری کرد.

یکی از مسائلی که در تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری حوزه مدیریت اقتصادی کشور قابل بررسی و تحلیل است. تلقی و نگاه کارشناسان (محققان) از نهاد دولت است. این نکته زمانی اهمیت دو چندان می‌یابد که فعالیت محققان و کارشناسان به منظور ارایه پیشنهادها (توصیه‌ای سیاستی) به مدیران اجرایی باشد. به بیان دیگر تلقی و رویکرد محققان به مقوله دولت، تعیین کننده فرجام سیاست‌ها می‌باشد، به طوری که در ارزیابی توفیق یا عدم توفیق سیاست‌ها، در کنار سایر موارد تأثیرگذار، برای نگاه محقق و درک وی از جایگاه دولت امتیاز ویژه‌ای قائل بود.

شاهد مدعای مسائل فوق بیان مسائل و تئوری‌هایی است که تحت عنوان عوامل محیطی و تأثیر آنها بر حسابداری عنوان می‌شوند اما تعجب آور اینکه علی‌رغم اتفاق نظر در خصوص موضوع فوق، در اکثر تحقیق‌های دانشگاهی تقریباً مغفول مانده است. محققانی که در صدد توصیه به بخش‌هایی از دولت برآمده اند، اشاره‌ای به نقش، جایگاه و ویژگی‌های دولت مورد خطاب توصیه‌ها ندارند.

در بین عوامل تأثیرگذار، نقش دولت - فرایند سیاسی - بدلیل گستردگی حوزه تأثیرگذاری و برخورداری از قوه قاهره، نقشی پررنگ است. تقریباً هر پدیده‌ای در جامعه توسط دولت سامان می‌یابد. در واقع نظریه پردازی پیرامون هر پدیده‌ای - اعم از روابط اقتصادی، خانواده، مذهب، بوم‌شناسی، قانون، حقوق، فرهنگ و ... - بدون توجه به دولت بعنوان قدرت سامان یافته شکل‌بندی اجتماعی، تقریباً غیرممکن است. دولت بعنوان قدرت سامان یافته شکل‌بندی اجتماعی، این پدیده‌ها را دریافت و در قالب خاصی قرار داده و به آنها سامان می‌بخشد (چاندوک نیرا: ۱۳۷۷). نظریه‌های دولت مهم‌ترین زمینه بررسی موضوع‌های همچون اقتصاد، اجتماع، سیاست و سیاست‌گذاری می‌باشند. نیاز به تبیین دولت و خاستگاه آن، هرگونه نگرش به فعالیت‌های عمومی و جمعی را متأثر می‌سازد. به عنوان مثال اگر مطابق با نظریه محقق اقتصادی، دولتی حداقلی بر اساس وظایف کلاسیک آن مورد اتکا قرار گیرد، روش تحقیق و توصیه‌های سیاستی وی نیز متأثر از تلقی از دولت کلاسیکی شکل خواهد گرفت.

در دنیای باستان دو نحله فکری شامل تفکر ایرانی و تفکر یونانی پایه‌گذار و آبشخور حیات حکومت‌های ایران و روم را فراهم می‌آورند. تفاوت در نگاه معرفتی و دیدگاه فلسفی هر یک از این مکاتب، موجب تفاوت کارکردهای هر نوع از حکومت‌ها برای حفظ و بقا خود شده است.

نظریه‌ها و تئوری‌ها روایتگر شرایطی هستند که از آن اخذ شده‌اند (آزادارمکی، ۱۳۷۹: ۱۴) لذا نظریه وجود تفاوت بارزی که دستگاه معرفت‌شناسی و ساختار اقتصاد سیاسی و «سیال» ایران نسبت به همتای «قاعده‌مند» غربی خود دارد، ضرورت می‌یابد. چنانچه فضا و پارادایم غالب و رایج در ایران به هر دلیلی گرایش به سمت آلترناتیو غربی نداشته باشد، یک بازننگری اساسی در نوع پژوهش، ابزار، مفروض‌های پژوهش و نوع تحلیل و اطلاعات مورد استفاده در پژوهش و حتی لحن و ساختار توصیه‌های سیاستی منتج از پژوهش صورت پذیرد. چراکه حصول به موفقیت در فرایندی عالمانه و علمی، مستلزم متناسب بودن تئوری‌ها و نظریات علمی و همچنین رویه‌های اجرایی با خصلت‌های نهادینه شده مردم، واقعیات جامعه و ساختار واقعی کشور می‌باشد، وگرنه به واسطه ناهماهنگی میان «نظریه» و «ادارک اجتماعی»، حصول به هر موفقیتی کاملاً تصادفی و غیرقابل برنامه‌ریزی خواهد بود (غلامی نتاج امیری، ۱۳۸۲: ۵۳).

همانطوری که ملاحظه می‌شود در تحلیل چگونگی حصول به توصیه‌های سیاستی اثربخش تر در حل مشکل‌های اقتصادی موجود، تبیین نقش و جایگاه دولت مبتنی بر معرفت‌شناسی مستقر در هر جامعه و پایه‌ریزی فرایند پژوهش مبتنی بر آن ضروری است.

نظام ارتباطی محقق با جامعه

در یکی از تعاریف متأخر و تقریباً مورد توافق صاحب‌نظران، حسابداری یک سیستم اطلاعاتی تعریف می‌شود. در مباحث سیستم‌های اطلاعاتی، رفتار و عملکرد سیستم از یک سو و تعامل، ارتباط، تأثیرگذاری و تأثیرپذیری سیستم از محیط پیرامونی از سوی دیگر بسیار مهم و حیاتی است. کارکرد مطلوب یک سیستم مستلزم درک هر دو بخش ذکر شده است. در نظام آموزشی ما و در کتب و مقاله‌های حسابداری، هنگام بحث در ارتباط با سیستم اطلاعاتی، در بیشتر موارد بخش تعامل پیرامونی سیستم نادیده گرفته شده و این موضوع به بخش پژوهشی نیز سرایت کرده است. نحوه تعامل دانش حسابداری با محیط پیرامون خاصه در حوزه پژوهش، مسئله‌ای است؛ که ذهن نگارنده را مشغول کرده و به‌عنوان یکی از دلایل عمده عدم بکارگیری نتایج حاصل از تحقیق‌های دانشگاهی مطرح شده است. در این بخش از کار، دو مسئله «نحوه ارائه نتایج و مجرای ارتباطی و شیوه اطلاع‌رسانی» تأثیرگذار فرض شده‌اند. خوشبختانه از آنجا که حسابداری دانشی، استفاده‌کننده محور است؛ این موضوع‌ها در حوزه نظری حسابداری وجود دارند و دانش

حسابداری نه تنها با آنها بیگانه نیست، بلکه این موارد بعنوان بخشی از ساختار دانشی این رشته مطرح هستند؛ مباحثی همچون نحوه ارائه صورت های مالی (بعنوان یک استاندارد لازم الاجرا)، مربوط بودن بعنوان یک ویژگی کیفی اصلی مرتبط با محتوای اطلاعات، بیان صادقانه و عاری از سوگیری به عنوان مولفه ای از قابلیت اتکاء (یک ویژگی کیفی دیگر اصلی مرتبط با محتوای اطلاعات)، قابل فهم بودن و لحاظ کردن میزان توان استفاده کننده به هنگام تهیه و ارائه اطلاعات، جملگی بخش هایی از یک نظام ارتباطی هستند. مباحثی که علاوه بر نقش آنها در مقوله آموزش، چنانچه در حوزه پژوهش مورد توجه یا اغفال قرار گیرند، بسیار تأثیرگذار و حیاتی هستند.

اگر فضای کلی حاکم بر حسابداری را که هدف آن ارائه خدمت از طریق ارائه اطلاعات به استفاده کنندگان است به حوزه پژوهش های دانشگاهی (خاصه رساله های تحقیقاتی) تعمیم دهیم، برای ارائه این اطلاعات چاره ای جزء پذیرش و درک یک نظام ارتباطی نخواهد بود. نظامی که به خوبی تعریف، درک و هدایت شود.

ارتباط صنعت و دانشگاه

ارتباط صنعت و دانشگاه با توجه به میزان تأثیرگذاری آن در فرایند توسعه دانش محور و پایدار در طول تاریخ - علی الخصوص بعد از انقلاب صنعتی - مورد توجه صاحب نظران علمی، سیاست گذاران، کارآفرینان و... قرار گرفته است. ناشی از این توجه بحث های متعددی پیرامون ابعاد این ارتباط مطرح شده است. ارتباط و همکاری دانشگاه و صنعت مؤلفه مهمی در توسعه دانایی محور محسوب می شود و در اکثریت کشورهای توسعه یافته می توان ریشه بالندگی علمی در دانشگاه ها را در همکاری نزدیک این دو جستجو کرد.

بحث ارتباط بین صنعت و دانشگاه از قرن نوزدهم میلادی به طور جدی مورد توجه صاحب نظران قرار گرفت و به تدریج فضای علم و فناوری را تحت تأثیر قرار داد. لیکن برخلاف کشورهای توسعه یافته، ارتباط دانشگاه و صنعت در ایران موضوع جدیدی محسوب می شود. در اردیبهشت ۱۳۶۱ شمسی مصوبه ای با هدف ایجاد زمینه های ارتباطی میان دانشگاه و صنعت در هیئت دولت به تصویب رسید که براساس آن در وزارت علوم دفتری به نام «دفتر ارتباط دانشگاه با صنعت» ایجاد شد. علاوه بر تأسیس این دفتر دفتری مشابهی در وزارتخانه های نفت، صنایع، معادن و فلزات، نیرو، راه و ترابری، مسکن و شهرسازی، کار و امور اجتماعی، ارتباطات

و فناوری اطلاعات و سازمان برنامه و بودجه ایجاد شد تا وظیفه تحقق زمینه‌های مورد نظر در ارتباط دانشگاه و صنعت را عهده دار شدند. به علاوه، دفاتر ارتباط دانشگاه و صنعت نیز در ۳۴ دانشگاه ایجاد شدند. ایجاد این دفاتر مقدمه خوبی برای ارتباط دانشگاه و صنعت به شمار می‌رفت. در سال ۱۳۶۵ شوراهایی نیز به نام «شورای هماهنگی دفاتر ارتباط با صنعت» در همین دفاتر تشکیل، اما در سال ۱۳۷۳ به علت عدم کارایی تعطیل شدند. در همین دوران، دفتر مرکزی ارتباط دانشگاه با صنعت به سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران انتقال یافت. از جمله اقدامات دیگر دولت در این زمینه ایجاد شورای عالی ارتباط دانشگاه و صنعت بود که فعالیتهای اولیه تشکیل آن در وزارتخانه صنایع سنگین صورت گرفت.

در مجموع باید گفت که اولاً به دلیل عدم توجه ویژه به ارتباط صنعت و دانشگاه و ثانیاً غلبه دیدگاه مبتنی بر عملگرایی و انتفاع دو جانبه، سیاستگذاری‌ها و برنامه‌ریزیها در سطح کلان به گونه‌ای نبوده است که دانشگاه و صنعت نقش واقعی خود را در اجرای برنامه‌های توسعه ملی ایفا کنند. از دانشگاه فقط انتظار می‌رود که به تربیت نیروی تحصیلکرده همت ورزد و از صنعت نیز انتظار می‌رود تا به تولید بپردازد و در صورت وجود هرگونه همکاری، محور این همکاریها نیز الزاماً انتفاع مادی کوتاه مدت بوده است. به عنوان جمع‌بندی می‌توان گفت که ناهماهنگی میان دانشگاه و صنعت موجب شده است تا ارتباط این دو تاکنون از پشتوانه اجرایی مناسبی برخوردار نباشد.

سوال‌های اصلی و فرعی

الف) پیشنهادهای سیاستی منتج از رساله‌های دکتری حسابداری تا چه میزان از قابلیت (علمی و اجرایی) برای حل مشکل‌ها و معضلهای مالی کشور برخوردارند؟

۱. آیا مسائلی که پژوهش‌های انجام شده در رساله‌های دوره دکتری حسابداری به آنها پرداخته اند، مسائل واقعی در جامعه ایران هستند؟

۲. آیا پژوهش‌های انجام شده در رساله‌های دوره دکتری حسابداری، از اعتبار علمی برخوردارند؟

۳. آیا ساختار فرضیه‌ها تحقیق رساله‌های دکتری حسابداری به گونه‌ای تدوین می‌شوند که کمک مؤثر و مشخصی به سیاست‌گذار نماید؟

۴. آیا در پژوهش‌های انجام شده در رساله‌های دوره دکتری حسابداری، تلقی درستی از خاستگاه و جایگاه دولت در جامعه ایران وجود دارد؟

۵. آیا پیشنهادها و توصیه‌های سیاستی منتج از رساله‌های دوره دکتری حسابداری به شیوه مناسبی به اطلاع مجریان و سیاست‌گزاران می‌رسد و مجرای اطلاع‌رسانی چگونه است؟
ب) چگونه می‌توان به افزایش قابلیت اثرگذاری پیشنهادهای سیاستی منتج از رساله‌های تحصیلی دوره دکتری در حل معضله‌های مالی کشور اقدام کرد.

روش تحقیق

برای شناسایی ویژگی‌ها و مولفه‌های یک پژوهش کاربردی مؤثر و کاربست‌پذیر، مجموعه‌ای از شاخص‌ها تدوین و تصنیف گردید، شاخص‌ها پالایش شد تا معیارهای مناسبی برای سنجش آزمودنی‌ها بدست آید. استخراج شاخص‌ها از مطالعه مبانی نظری، اسناد بالادستی و برنامه‌های توسعه صورت گرفت و پالایش آنها از طریق اجماع خبرگان به روش دلفی انجام شد. در مرحله بعد مولفه‌های تأثیرگذار رساله‌های دکتری بر اساس شاخص‌ها، از طریق مطالعه دقیق رساله‌ها انجام و ماحصل در چک لیست‌های طراحی شده جمع‌آوری شد. در نهایت این چک لیست‌ها در یک بانک اطلاعاتی جامع تجمیع گردید تا به کمک آزمون‌های آماری تحلیل شوند. انجام این پژوهش طی چند مرحله و به طور خلاصه و عملیاتی به شرح زیر تدوین گردیده است.

مرحله اول؛ شناخت نظری؛ این مرحله شامل؛ مطالعه پیرامون موضوع کاربست‌پذیری رساله‌های کاربردی دوره دکتری در بخش‌های مختلف.

مرحله دوم؛ شاخص‌سازی؛ این مرحله از تحقیق به طور ویژه به شاخص‌سازی اختصاص داشته است که طی گام‌های زیرانجام پذیرفته است:

گام اول؛ استخراج شاخص‌ها؛ این مرحله با مطالعه و بررسی مبانی نظری موضوع با استفاده از منابع کتابخانه‌ای صورت گرفته و ماحصل این مطالعه به استخراج شاخص‌ها، ویژگی‌ها، معیارها و فراوانی این عناصر جهت انجام یک پژوهش مؤثر - که بتوان از آن توصیه‌های سیاستی تأثیرگذار استخراج کرد - انجامیده است.

گام دوم؛ طراحی پرسشنامه؛ به منظور انتخاب شاخص‌های قابل قبول برای تدوین تحقیق، شاخص‌های حاصل از گام قبل در قالب یک پرسشنامه تنظیم گردید.

گام سوم؛ توزیع پرسشنامه و پاسخ به پرسش‌ها؛ در این مرحله پرسشنامه به قضاوت صاحب‌نظران سپرده شد. پرسشنامه حاوی شاخص‌ها رتبه‌بندی گردید. نتایج این مرحله؛ به عنوان معیارهای سنجش پژوهش مورد استفاده قرار گرفته است.

مرحله سوم؛ جمع‌آوری اطلاعات: مرحله بعد یک مطالعه فراگیر درباره پژوهش‌های خاتمه یافته تحت عنوان رساله‌های دکتری حسابداری است. با توجه به مستندهای موجود، به ۱۲۵ رساله تحصیلی در قلمرو زمانی تحقیق به انجام رسیده است. که بسیاری از آنها در قلمرو موضوع تحقیق قرار گرفته‌اند. برای آزمون و پاسخ‌دهی به سوال‌های پژوهش، کلیه رساله‌های خاتمه یافته تا پایان سال ۱۳۹۱ مورد بررسی قرار گرفته و ضمن مرور اطلاعات مرتبط با طرح‌های تحقیق شده در قلمرو تحقیق، طی سال‌های ۱۳۷۲ لغایت ۱۳۹۱ اعم از گزارش‌های نهایی طرح و بررسی نوع داده‌ها، روش‌های مورد استفاده جهت پردازش و تحلیل داده‌ها و نتایج، یافته‌ها و دستاوردهای حاصل، توصیه‌های سیاستی منتج از رساله‌های تحقیقاتی خاتمه یافته پرداخته شده است.

مرحله چهارم؛ تحلیل اطلاعات: این مرحله در واقع مرحله تحلیل داده‌هاست. بدین صورت که وضع موجود (بدست آمده از مرحله قبل) با وضع مطلوب (شاخص‌های مستخرج از مراحل اول و دوم) مقایسه شده است. بدین ترتیب امکان بررسی سوال‌های بخش پیمایشی فراهم می‌شود و به پرسش‌های ذیل پرسش اصلی اول پاسخ داده می‌شود.

مرحله پنجم؛ نتیجه‌گیری: در این مرحله با تامل در آنچه حاصل شده تلاش شده است؛ به ضرورتی درباره شرایط اثربخش اقدام شود و مدلی برای افزایش قابلیت تأثیرگذاری پیشنهادی منتج از رساله‌های تحصیلی معرفی گردد.

جامعه و روش نمونه‌گیری

جامعه آماری این تحقیق شامل محققین و مدیران سازمان‌هایی است که استفاده کنندگان رساله‌های دکتری را تشکیل می‌دهد. در بخش شاخص‌سازی جهت اجماع بر شاخص‌ها برای سنجش رساله‌های کاربردی که با استفاده از نظر خبرگان و با استفاده از روش دلفی انجام شده است جامعه دلفی شامل ۱۱۰ نفر از صاحب‌نظران دانشگاهی که دارای دانش تخصصی حسابداری، علوم مالی و اقتصادی و تحقیق و پژوهش بودند و مدیران و کارشناسانی که دارای تخصص کافی در پژوهش‌های اجتماعی، کارشناسان خبره سیاست‌گذاری، اجرایی و نظارتی بوده‌اند. پس از تدوین شاخص‌ها، برای استفاده از داده‌های میدانی جامعه آماری شامل تمامی رساله‌های دکتری حسابداری که در دانشگاه‌های دولتی، طی دوره زمانی از سال ۱۳۷۲ تا ۱۳۹۱ - که مشتمل بر ۱۲۵ رساله بود - به عنوان جامعه آماری بررسی و از این جامعه، تمامی رساله‌های کاربردی که بالغ بر ۱۱۵ رساله گردید، به عنوان نمونه انتخاب و به شیوه تمام شماری مورد بررسی قرار گرفتند.

آزمون های مورد استفاده

- آزمون های مورد استفاده در بخش شاخص سازی؛ برای سنجش میزان اجماع و توافق عمومی خبرگان درباره پرسش های مطرح شده در پرسشنامه از آزمون میانگین و آزمون فریدمن استفاده شده است.

آزمون های مرحله نهایی

در مرحله نهایی برای سنجش میزان تطابق رساله های کاربردی با شاخص های یک رساله کاربردی و کاربست پذیر از «آزمون های خی - دو» و «آزمون ضریب همبستگی اسپیرمن» استفاده شده است.

اولویت بندی و رتبه بندی شاخص ها

در این بخش گویه های بررسی شده و همچنین متغیرهای اصلی تحقیق از دیدگاه پاسخ دهندگان در درون هر متغیر اصلی و نسبت به کل گویه ها براساس میانگین گویه و آزمون فریدمن رتبه بندی شدند. در این بخش گویه های مورد بررسی در دو رویکرد کلی و درون هر متغیر با توجه به میانگین و آزمون فریدمن اولویت بندی میشوند. جدول زیر آزمون فریدمن را برای برابری رتبه ها در گویه نشان میدهد.

جدول ۱. رتبه بندی مسائل از دیدگاه خبرگان

ردیف	مسئله	میانگین نمره از ۱۰	رتبه مکتسبه
۱	فساد مالی و اقتصادی	۹/۷۵	۱
۲	عدم کارایی بورس و اوراق بهادار	۹/۵	۲
۳	نابسامانی در بخش مالیات و عوارض	۹/۳۲۵	۳
۴	تورم و گرانی	۹/۲۷۵	۴
۵	ناکارآمدی سیستم بانکی	۹/۲۵	۵
۶	هدفمندی یارانه ها	۹/۱۲۵	۶
۷	نقص در سیستم های نظارتی	۸/۷۵	۷
۸	ضعف در برنامه ریزی و ارزیابی عملکرد	۸/۶۲۵	۸
۹	شیوه بودجه نویسی و تنظیم بودجه به طور سنتی	۸/۱۲۵	۹
۱۰	منطقی کردن نرخ سود بانکی	۸	۱۰
۱۱	سرمایه گذاری در حوزه انرژی مخصوصا میدان های مشترک	۸	۱۱
۱۲	محیط زیست و مسائل پیرامون	۷/۸۷۵	۱۲

ردیف	مسئله	میانگین نمره از ۱۰	رتبه مکتسبه
۱۳	نیود زیرساخت سیستم‌ها و شبکه‌های متمرکز اطلاعاتی در بخش مالی و پولی	۷/۸	۱۳
۱۴	حفظ سرمایه‌ها و منابع انسانی مولد و تأثیرگذار	۷/۷۵	۱۴
۱۵	قیمت‌گذاری محصول، فرآورده‌ها و .. جهت فراهم سازی امکان نظارت و کنترل صحیح	۷/۷	۱۵
۱۶	خصوصی سازی از جمله موارد ذیل اصل یکصد و چهل و چهار قانون اساسی	۷/۵	۱۶
۱۷	نظام‌دهی به بخش تحقیق و پژوهش‌های علمی مرتبط با مسائل پولی و مالی	۷/۴۳	۱۷
۱۸	ارزشگذاری دارایی‌های موضوع واگذاری به بخش غیردولتی	۷/۷۳۵	۱۸
۱۹	بانکداری اسلامی و سیستم مالی متناسب با آن	۷/۱۲۵	۱۹
۲۰	تعادل بودجه ای و تفکیک اعتبارات سرمایه ای و جاری و رعایت مفاد بودجه ای	۷	۲۰

جدول ۲. اولویت بندی گویه‌های متغیر اعتبار علمی را نشان می‌دهد.

ردیف	گویه	میانگین نمره از ۱۰	رتبه مکتسبه
۱	صحت روش شناختی تحقیق	۹	۱
۲	انتخاب الگوی مناسب تحقیق توسط محقق	۸.۵	۲
۳	ساختار فرضیه‌های تحقیق بر اعتبار علمی	۸.۳۷۵	۳
۴	انتخاب الگوهای مناسب تحقیق توسط محقق در کاربست نتایج تحقیق تأثیر دارد.	۸.۲۵	۴
۵	نتایج روش‌های صرفاً کتابخانه‌ای و فضای مجازی (اینترنت) از قدرت توصیه‌ها و پیشنهادهای کاربردی برای حل مسائل جامعه می‌کاهد.	۸.۲	۵
۶	صحت روش شناختی تحقیق بر میزان بکارگیری نتایج حاصل از تحقیق مؤثر است.	۸.۲	۶
۷	ساختار فرضیه‌ها و سوال‌ها در تحقیق‌های کاربردی بایستی متفاوت از تحقیق‌های بنیادی و سایر گونه‌های تحقیق باشد.	۷.۶۲۵	۷
۸	تحقیق‌هایی که با فرضیه‌هایی صرفاً مبتنی بر کشف روابط علی و معلولی، به توصیه‌های سیاستی برای رفع مشکل‌های واقعی جامعه نمی‌انجامد.	۷.۲۵	۸
۹	آینده‌نگری و پرداختن به پیش‌بینی بر کاربست پذیری نتایج تحقیق کاربردی مؤثر است.	۷.۱۲۵	۹
۱۰	برای دستیابی به توصیه‌های سیاستی از تحقیق‌هایی که با فرضیه‌های مبتنی بر کشف روابط علی و معلولی، ادامه تحقیق توسط خود محقق یا محقق دیگری ضرورت دارد.	۷	۱۰

فصلنامه علمی - پژوهشی

۱۹۴

دوره هفتم
شماره ۱
زمستان ۱۳۹۳

ردیف	گویه	میانگین نمره از ۱۰	رتبه مکتسبه
۱۱	توجه بیش از حد به روایتگری اتفاق‌های گذشته مانع انجام تحقیق‌های کاربردی تأثیرگذار در حل معضل‌ها و مشکل‌ها خواهد شد.	۵.۶	۱۱
۱۲	بکارگیری مدل‌های گزینشگر، نظیر نظریه بازی‌ها، مدل‌های تصمیم‌گیری، برنامه‌ریزی خطی و ریاضی، تحلیل‌های هزینه فایده و... برای پژوهش‌های کاربردی مناسب‌ترند.	۶.۲۵	۱۲
۱۳	روش‌هایی کمی‌گرا که به ارتباط علت و معلولی میان متغیرها می‌پردازند به توصیه‌های کاربردی تأثیرگذار نمی‌انجامد.	۵.۶۲۵	۱۳

جدول ۳. اولویت بندی گویه‌های متغیر درک جایگاه دولت توسط محقق را نشان می‌دهد.

ردیف	شرح	میانگین نمره از ۱۰	رتبه مکتسبه
۱	برای انجام تحقیقی مؤثر که به توصیه‌های سیاستی کارآمد بیانجامد؛ درک نقش و جایگاه دولت توسط محقق ضروری است.	۷.۶۲۵	۱
۲	سیستم اقتصادی حاکم بر جامعه ایرانی متفاوت از سیستم‌های معمول در دنیا (خاصه جوامع غربی) است.	۹.۱۲۵	۲
۳	به دلیل تفاوت ماهوی میان فضای ایرانی و غربی، بازتعریف نهادها، رویه‌ها و روابط حاکم بر آنها در حوزه تحقیق و پژوهش ضروری است.	۷.۵	۳
۴	بخش اقتصاد کشور در اختیار دولت است یا دولت در اداره آن دخیل است، لذا سهم بیشتری از تحقیق‌های کاربردی حسابداری، بایستی معطوف به این حوزه باشد.	۸.۸۷۵	۴
۵	نوع و فلسفه حکومت (دولت) در ایران متفاوت از جوامع غربی است.	۸.۶۲۵	۵

جدول ۴. اولویت بندی گویه‌های استنتاج نتایج تحقیق‌های کاربردی را نشان می‌دهد.

ردیف	شرح	میانگین نمره از ۱۰	رتبه مکتسبه
۱	اعلام روشن و صریح جایگاه دستگاه مجری و مخاطب توصیه، موجب افزایش احتمال بکارگیری توصیه می‌شود.	۹.۲۵	۱
۲	مشخص کردن لزوم اعمال توصیه و سطح تغییر ناشی از اجرای آن، احتمال بکارگیری آن را افزایش می‌دهد.	۸.۶۲۵	۲
۳	ارائه راهکار مطلوب در مقایسه با سایر راهکارهای موجود موجب تقویت احتمال بکارگیری توصیه می‌شود.	۸.۶۲۵	۳
۴	تشریح مستندات توصیه‌ها در گزارش پژوهش در اقعان استفاده‌کنندگان در بکارگیری توصیه‌ها مؤثر است.	۸.۳۷۵	۴
۵	اصالت توصیه‌ها و مبتنی بودن آن بر نتایج پژوهش به کاربست‌پذیری آنها کمک می‌کند.	۸.۲۵	۵
۶	تصریح خواسته مورد مطالبه، لحن و خطاب توصیه بر بکارگیری نتایج آن تأثیرگذار است.	۸.۲۵	۶
۷	تصریح رده رسمی مورد خطاب توصیه‌ها، در میزان بکارگیری آنها مؤثر است.	۷.۳۷۵	۷

جدول ۵. اولویت بندی گویه‌های متغیر دسترسی به نتایج تحقیق را نشان می‌دهد

ردیف	شرح	میانگین نمره از ۱۰	رتبه مکتسبه
۱	انتشار نتایج حاصل از تحقیق از طریق چاپ مقاله در مجله تخصصی جهت اشاعه نتایج برای کاربرست کافی نیست.	۹.۲۵	۱
۲	ارتباط بین محقق و سیاست‌گذاران و مدیران در طول اجرای پژوهش به کاربرست پذیری پژوهش کمک می‌کند.	۹.۱۲۵	۲
۳	بکارگیری روش‌های متعدد - از جمله به صورت کتبی، ارائه خلاصه‌ها و راهنماهای کلی، از طریق کارگاه یافته‌های پژوهشی، سمینارها و... در بکارگیری نتایج حاصل تحقیق مؤثر است.	۸.۶۲۵	۳
۴	ارجاع اصل گزارش نهایی از پژوهش‌ها به واحدها و نهادهای مربوطه نقش کلیدی در بکارگیری نتایج تحقیق دارد.	۸.۵	۴
۵	سهولت در دسترسی به نتایج تحقیق در کاربرست پذیری آن تأثیر دارد.	۸.۱۲۵	۵
۶	در حال حاضر عمده‌ترین راه ارتباط محقق برای اشاعه نتایج حاصل از تحقیق، انتشار از طریق مجله‌های تخصصی است.	۵.۷۵	۶

فصلنامه علمی - پژوهشی

۱۹۶

دوره هفتم
شماره ۱
زمستان ۱۳۹۳

مرحله نهایی گردآوری داده از رساله‌های دکتری

پس از تدوین شاخص‌ها و کسب اجماع خبرگان در خصوص شاخص‌ها و انجام آزمون‌های لازم، در این مرحله تمامی رساله‌های کاربردی انتخاب و اطلاعات آنها در رابطه با شاخص‌ها استخراج گردید. بدین منظور یک بانک اطلاعاتی جامع تدوین و اطلاعاتی که از طریق چک لیست‌ها جمع‌آوری شده بود به بانک اطلاعاتی منتقل شد.

میزان تطبیق رساله‌ها با شاخص‌های مربوط به سوال اول

بخش پژوهشی دوره دکتری حسابداری دانشگاه‌ها بعنوان بخشی از جامعه علمی کشور توجه و تمرکز فعالیت خود را بر پژوهش‌ها و مطالعه تحقیق‌های کاربردی معطوف داشته است به گونه‌ای که از کل رساله‌های انجام شده (طی دوره مورد بررسی) بیش از ۹۰ درصد از رساله‌ها به موضوع‌های کاربردی اختصاص یافته است و کمتر از ۱۰ درصد جامعه آماری به تحقیق‌های بنیادی پرداخته‌اند. در بررسی رساله‌ها این حدس به ذهن متبادر گردید که گرایش دانشگاه‌ها به کدام سمت و سوی بوده است. به عبارت دیگر آیا تمایل به انجام تحقیق کاربردی یا بنیادی در دانشگاه‌ها وجود داشته است یا خیر. چون دو متغیر دارای مقیاس اسمی بودند، از «آزمون خی دو» و مباحث مربوط به «جدول‌های

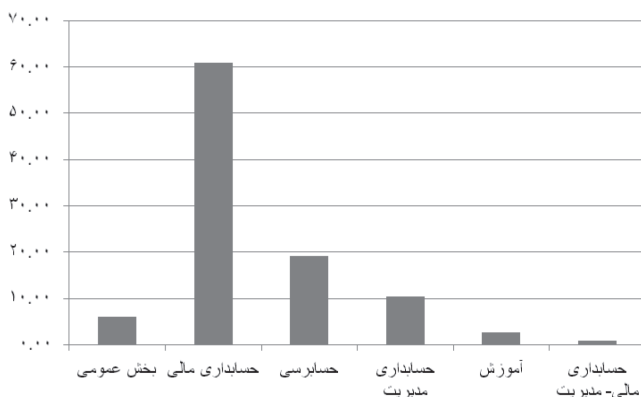
توافقی» برای آزمون استفاده شد. نتایج هر دو آزمون نشان داد؛ میان نوع رساله‌ها (به لحاظ کاربردی یا بنیادی) و دانشگاه ارتباط معنی داری وجود ندارد. به عبارتی دانشگاه‌هایی که رساله‌های دکتری حسابداری در آنها انجام شده است گرایش به سمت خاصی از تحقیق نداشته‌اند.

نام دانشگاه	گرایش موضوعی	تعداد کل	حوزه تحقیق	تعداد		
دانشگاه علامه طباطبائی	حسابداری مالی	۳۲	بازار سرمایه	۳۰		
			خصوصی سازی	۱		
			صنعت	۱		
	حسابرسی	۱۵	استقلال حسابرس	۲		
			بانکداری	۲		
			حاکمیت شرکتی و عمومی	۱۱		
	بخش عمومی	۵	ارزیابی پاسخگویی	۲		
			بانکداری	۱		
			مالیات	۱		
			بودجه بندی	۱		
	حسابداری مدیریت	۲	۲	ارزیابی عملکرد	۲	
مالی - حسابرسی	۱	۱	بازار سرمایه	۱		
جمع				۵۵		
دانشگاه تهران	حسابداری مالی	۳۱	بازار سرمایه	۳۱		
			حسابرسی	۷	بازار سرمایه	۱
					نظارت	۱
	حاکمیت شرکتی و عمومی	۵				
	حسابداری مدیریت	۹	خصوصی سازی	۱		
			بانکداری	۲		
			صنعت	۲		
			ارزیابی عملکرد	۴		
	بخش عمومی	۱	۱	کنترل و نظارت	۱	
	آموزش	۲	۲	آموزش عالی	۲	
	مالی - مدیریت	۱	۱	بازار سرمایه	۱	
	جمع				۵۱	
	دانشگاه تربیت مدرس	حسابداری مالی	۸	بازار سرمایه	۸	
حسابداری مدیریت		۱	صنعت	۱		
بخش عمومی		۱	مالیات	۱		
جمع				۱۰		

طبقه‌بندی رساله‌ها بر اساس گرایش موضوعی

موضوع‌ها و مسائلی که پژوهش‌ها پیرامون آنها شکل می‌گیرد، منجر به شکل‌گیری گرایش‌هایی در درون شاخه‌های دانش می‌گردد؛ در حسابداری نیز این مسئله مشهود است. در این پژوهش، فارغ از طبقه‌بندی رسمی گرایش‌های درون دانش حسابداری، گرایش‌های موضوعی رساله‌ها استخراج گردید که در عمل نیز منطبق بر گرایش‌های رسمی بود. فقط در چند مورد تحقیق به صورت میان‌گرایشی انجام شده بود. درجه اهمیت پردازش رساله‌ها به موضوع/گرایش‌ها مورد توجه قرار گرفت. برابری نسبت رساله‌ها در دانشگاه علامه طباطبایی و دانشگاه تهران به موضوع‌های مورد نظر می‌شود. برای دانشگاه تربیت مدرس، آزمون برابری نسبت‌ها نتیجه می‌دهد. اما این آزمون از اعتبار کافی برخوردار نیست زیرا رساله‌ها در این دانشگاه، فقط به سه موضوع پرداخته‌اند و برای سایر موضوع‌ها، رساله‌ای اختصاص نیافته است.

نمودار ۱. درصد پایان‌نامه‌ها را در گرایش‌های مختلف نشان می‌دهد.

طبقه‌بندی رساله‌ها بر اساس حوزه مسائل

از آنجا که رساله‌های کاربردی درصدد یافتن نتایجی برای برطرف کردن مشکل‌ها و معضل‌ها هستند، تعیین حوزه عملیاتی که معضل در آن ناحیه وجود دارد، از اهمیت خاصی برخوردار است. لذا در این پژوهش سعی گردید؛ حوزه‌های عملیاتی که موضوع رساله‌ها پیرامون آنها شکل گرفته است، استخراج و دسته‌بندی شود.

جدول ۷. رتبه میزان رساله‌های تخصیص داده شده نسبت به حوزه‌های تحقیق را نشان می‌دهد.

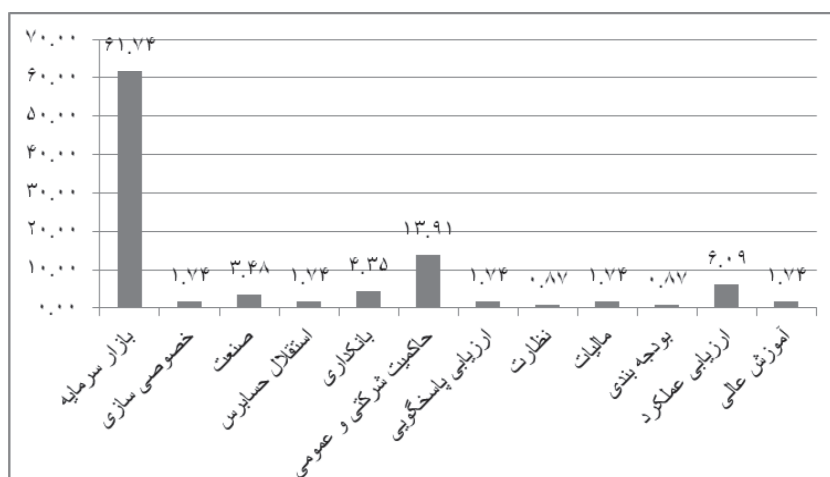
رتبه	تعداد	حوزه تحقیق
۱	۷۱	بازار سرمایه
۸	۲	خصوصی سازی
۵	۴	صنعت
۸	۲	استقلال حسابرس
۴	۵	بانکداری
۲	۱۶	حاکمیت شرکتی و عمومی
۸	۲	ارزیابی پاسخگویی
۱۱	۱	نظارت
۸	۲	مالیات
۱۱	۱	بودجه بندی
۳	۷	ارزیابی عملکرد
۸	۲	آموزش عالی

فصلنامه علمی - پژوهشی

۱۹۹

مدلی برای
کاربست پذیری
رساله‌های ...

نمودار ۲. درصد رساله‌های اختصاص یافته را براساس گرایش موضوعی نشان می‌دهد.

در نهایت بایستی رتبه‌بندی واقعی مسائل مورد پژوهش جامعه مورد مطالعه با رتبه‌بندی حاصل از نظر خبرگان مقایسه و تطبیق شود و از جنبه آماری آزمون شود آیا مسائل مورد پژوهش با رتبه مکتسبه (مسائل) از نظر خبرگان رابطه دارد. برای این منظور آزمون ضریب همبستگی

اسپیرمن استفاده شده است. آزمون‌ها و تحلیل‌ها در خصوص طرح‌ها و رساله‌های کاربردی خاتمه یافته طی دوره مورد بررسی، جهت‌گیری موضوع‌های مورد پژوهش را پیرامون مسائل واقعی جامعه نشان نمی‌دهد. بررسی جامعه مورد مطالعه، نشان می‌دهد؛ بخش اعظم تحقیق‌های انجام شده در راستای موضوع بورس و اوراق بهادار شکل گرفته است که تنها یکی از بیست محور مسائل کاربردی مورد اجماع خبرگان بوده است. از بین موضوع‌ها و مسائل مرتبط با بورس و اوراق بهادار نیز، مسئله محوری این دسته از تحقیق‌ها صرفاً بر مباحث مرتبط با سود شکل گرفته است.

مشارکت در پژوهش‌های کاربردی

ادیات نظری تحقیق، تعامل پایدار و قوی میان پژوهشگران و کاربران را در چارچوب مدل‌های مناسب کاربست، به‌عنوان راهکاری مؤثر تأیید می‌کند. این تعامل در پژوهش‌های سفارشی و عمدتاً مشارکتی با دستگاه‌های اجرایی و بخش خصوصی و عمومی با قابلیت اجرایی بیشتری همراه خواهد بود. بنابراین در این تحقیق میزان مشارکت دستگاه‌های سیاست‌گذار و اجرایی به‌عنوان یک شاخص یا حداقل یک نشانه از کاربست‌پذیری پژوهش‌های انجام شده مفروض شده است. بررسی رساله‌های دکتری حسابداری نشان داد، که سطح مشارکت و حمایت دستگاه‌های مذکور بسیار پایین بوده و در واقع هیچ‌یک از رساله‌ها به صورت مشارکتی و حمایتی انجام نشده است یا لاقط در رساله به آن اشاره نشده است. می‌توان نتیجه گرفت که به لحاظ این شاخص و نشانگر، وضع موجود ناامید کننده است.

میزان تطبیق رساله‌ها با شاخص‌های مربوط به اعتبار علمی تحقیق‌ها (سوال دوم)

مجموعه پرسش‌های سوال دوم به اعتبار علمی رساله‌های دکتری اختصاص یافته است در تطابق رساله‌ها با شاخص‌های مستخرج از این مجموعه پرسش، نتایج زیر استخراج شده است. - به لحاظ روش‌شناسی و پرداختن به مسائل روش‌شناسی ۴۲ رساله (۳۶٪ نمونه) به این مطلب نپرداخته‌اند، ۳۹ (۳۴٪) مورد روش‌شناختی صحیح نداشته و در مابقی رساله‌ها روش‌شناسی به درستی تشریح و استفاده شده است. تعداد ۸۸ (۷۷٪) مورد از رساله‌ها به الگوی مناسب تحقیق برای رساله‌های کاربردی اشاره‌ای نداشته‌اند و ۲۷ (۲۳٪) مورد به تشریح الگوی مورد استفاده پرداخته‌اند.

- در هیچ یک از رساله ها به موضوع به تأثیر ساختار فرضیه ها بر اعتبار علمی تحقیق اشاره نشده است.
- در نمونه مورد بررسی بحث یا مباحثی در خصوص الگوهای تحقیق و رابطه این الگوها و کاربست پذیری نتایج تحقیق هیچ اشاره ای نشده است.

- در نمونه مورد بررسی ۹۶ رساله (۸۳٪) صرفاً از روش کتابخانه ای و فضای مجازی برای گردآوری داده ها استفاده شده است و در ۱۹ رساله (۱۷٪) از سایر روش ها استفاده شده است. در اکثریت تحقیق های انجام شده محقق از طریق مطالعه کتابخانه ای و روش های غیرمستقیم و از طریق سایر افراد اطلاعات را جمع آوری کرده اند و به نوعی از طریق و کانال دیگران با دنیای واقعی ارتباط برقرار کرده اند. با توجه به ضعف هایی که در نظام تولید آمار کشور و وجود خصلت کتمان اطلاعات در جامعه، استفاده بیش از حد محققان از روش های غیر میدانی و تکیه بیش از حد به اطلاعات و آمار از پیش تهیه شده، می تواند به طور بالقوه آسیب پذیری دستاوردهای پژوهشی را افزایش دهد.
- در رساله های بررسی شده هیچ یک از محققین به تفاوت در ساختار فرضیه ها و سوال ها در تحقیق های کاربردی بایستی از تحقیق های بنیادی و سایر گونه های تحقیق اشاره نکرده اند. برای تکمیل نتایج مرتبط با این شاخص رساله های بنیادی نیز مورد مطالعه قرار گرفت که در رساله های مذکور نیز اشاره ای به این مهم نشده بود.

- در بررسی نمونه مورد بررسی ۹۰ مورد از نمونه یعنی ۷۸٪ آنها درصدد تعیین رابطه علی و معلولی و سایر روابط بوده است. موضوعی که کاربست پذیری نتایج حاصل از تحقیق ها را کاهش می دهد. ۱۸ مورد یعنی نزدیک به ۱۶٪ فرضیه ها به صورت جمله های خبری و مابقی نیز به سایر روش ها بیان شده اند.

- از جمله شاخص های دیگری که مورد نظر و اجماع خبرگان بود؛ ادامه تحقیق های انجام شده و مبتنی بر کشف روابط علی و معلولی توسط خود محقق یا محقق دیگری است تا به توصیه های سیاستی کاربردی بیانجامد. رساله ها به لحاظ دارا بودن این شاخص نیز بررسی شد و مشاهده گردید که هیچ یک از رساله ها به صورت مشخص ادامه و دنباله رساله دیگری نبوده است.

ادبیات نظری و نظر خبرگان یکی از موارد تأثیرگذار بر کاربرد نتایج تحقیق ها را پرهیز از توجه بیش از حد به روایتگری اتفاق های گذشته دانسته است که بسیاری از رساله های حسابداری در واقع بیش از ۸۰٪ آنها به روایت گذشته و یا تشریح مسائل از دریچه اطلاعات گذشته پرداخته اند. در بررسی رساله ها و میزان پرداختن آنها به مسائل آینده، به طور مشخص ۶ رساله (۵٪) به مسائل پیش بینی پرداخته و تعداد ۸ رساله (۷٪) نیز به صورت غیرمستقیم به مسائل آینده توجه داشتند.

- تعداد ۹۷ رساله معادل ۸۸٪ از نمونه به شیوه کمی به انجام رسیده است و ۱۵ رساله یعنی ۱۳٪ به صورت ترکیبی کمی و کیفی انجام شده است و ۳ رساله به روش کیفی انجام شده است. به این ترتیب به لحاظ این شاخص نیز رساله‌ها توفیق چندانی در کاربردی کردن نتایج نداشته‌اند. - به لحاظ بکارگیری مدل‌های گزینشگر، نظیر نظریه بازی‌ها، مدل‌های تصمیم‌گیری، برنامه‌ریزی خطی و ریاضی، تحلیل‌های هزینه فایده و... رساله‌های بررسی شده توفیق چندانی نداشته‌اند و عملاً این روش‌ها را بکار نگرفته‌اند. در ادبیات نظری و نظر خبرگان این مدل‌ها برای کاربردی کردن نتایج پژوهش‌های کاربردی مناسب‌تر تشخیص داده شد و رساله‌های کاربردی حسابداری از نظر بکارگیری این شاخص وضعیت مطلوبی نداشته‌اند.

میزان تطبیق رساله‌ها با شاخص‌های مرتبط با سوال سوم

مجموعه پرسش‌های سوال سوم به تلقی از خاستگاه و جایگاه دولت در جامعه ایران نزد پژوهشگران رساله‌های دکتری اختصاص یافته است در تطابق رساله‌ها با شاخص‌های مستخرج از این مجموعه پرسش، نتایج زیر استخراج شده است.

- از ۱۱۵ رساله دکتری ۷ مورد معادل ۶٪ به بخش عمومی و مابقی به سایر بخش‌ها پرداخته‌اند. با توجه به اینکه بخش اعظم اقتصاد کشور متعلق به بخش عمومی است یا به آن وابسته است، منطقی است که بخش بیشتری نیز به این حوزه بپردازد ولی در عمل چنین نبوده است.

- از مجموع رساله‌ها در ۵ رساله معادل (۵٪) رساله‌ها به موضوع درک جایگاه دولت به صورت اجمالی اشاره شده است.

- از مجموع ۱۱۵ رساله صرفاً در ۲ رساله به فلسفه حکومتی ایران اشاره شده است و سایر رساله‌ها علی‌رغم اهمیت موضوع به این مبحث ورود یا اشاره نکرده‌اند.

- در خصوص تفاوت در نوع و فلسفه حکومت ایرانی، ۲ رساله به تفاوت جایگاه و خاستگاه دولت در ایران و دولت‌های غربی (به عنوان خاستگاه مسائل علمی مورد پژوهش) اشاره کرده‌اند.

در واقع می‌توان ادعا کرد پژوهش‌های کاربردی حسابداری به این مهم نپرداخته‌اند.

- مبانی نظری و اجماع خبرگان تفاوت در نهادها و نیاز به باز تعریف آنها را مد نظر قرار داد اما در رساله‌های مورد بررسی، فقط ۳ رساله به این موضوع اشاره داشته‌اند.

میزان تطبیق رساله‌ها با شاخص‌های مربوط به سوال چهارم

- در خصوص تأثیرگذاری استنتاج توصیه‌ها بر کاربست پذیری نتایج رساله به عنوان یک عامل تأثیرگذار بر کاربرد نتایج تحقیق‌ها، در هیچ رساله‌ای به آن اشاره نشده است.

- برای اقتناع استفاده‌کنندگان اشاره به مستندهای مربوط به پژوهش‌ها مورد تأیید قرار گرفته است اما هیچ محقق مستند توصیه‌ها و پیشنهادهای خود را تشریح نکرده‌اند.

میزان تطبیق رساله‌ها با شاخص‌های مربوط به سوال پنجم

دسترسی به نتیجه تحقیق‌های کاربردی به عنوان یک از مولفه‌های تأثیرگذار در کاربرد این نتایج، از دیگر شاخص‌هایی بود که رساله‌های حسابداری با آن محک زده شد.

- در هیچ یک از رساله‌های کاربردی حسابداری در خصوص چگونگی و نحوه عرضه نتایج و توصیه‌های کاربردی تشریح نشده است. به دلیل عدم پرداخت به موضوع‌های مورد حمایت دستگاه‌های اجرایی و عدم انجام پژوهش‌های مشترک تعاملی در نحوه عرضه نتایج رساله‌ها مشاهده نگردید.

- در رابطه با اخذ نظر و لحاظ کردن دیدگاه مدیران اجرایی و سیاست‌گذاران در ۱۵ رساله (عمده رساله‌هایی که با استفاده از پرسش‌نامه به انجام رسیده‌اند) نظر آنان به عنوان بخشی از نمونه و جامعه آماری اخذ شده است و در سایر موارد اثری از دیدگاه و نظر اشخاص ذکر شده مشاهده نشده است.

- تنها مجرای قابل ردیابی در خصوص دستیابی دستگاه‌های اجرایی و سیاست‌گذار به نتایج تحقیق‌ها از طریق مجله‌های تخصصی بوده است که مقاله‌های حاصل از تحقیق در آن منتشر شده است. به عبارتی تنها مجرای ارتباط محقق با مخاطب توصیه‌ها فقط انتشار مقاله حاصل از رساله‌ها بوده است.

نحوه اشاعه نتایج حاصل از تحقیق‌ها و توصیه‌های حاصل از آنها به عنوان موضوعی کلیدی و تأثیرگذار در کاربست نتایج در همه رساله‌ها مغفول مانده است.

- نتایج و توصیه‌ها به روشی فراتر از چاپ مقاله، اشاعه نشده است و در هیچ رساله‌ای ارجاع گزارش یافته‌های تحقیق به مخاطب‌های نتایج و یا بازخور حاصل از اشاعه مورد اشاره قرار نگرفته است.

یافته‌های تحقیق و مدل پیشنهادی

نتایج نشان می‌دهد، علی‌رغم شکل‌گیری پژوهش‌ها در راستای مسائل کاربردی، مسائل مورد پژوهش به درستی تشخیص و هدایت نشده‌اند به گونه‌ای که بسیاری از مسائل کاربردی جامعه - که نیازمند کاوش و کنکاش علمی هستند و توسط گروه تحقیق تشخیص و توسط خبرگان مورد تأیید قرار گرفته‌اند- مغفول مانده و به آنها پرداخته نشده است.

در بخش اعتبار علمی تحقیق، پژوهش‌های مورد مطالعه دارای نقیصه‌های اساسی بوده و به لحاظ میزان تطابق با شاخص‌های استخراج و رتبه‌بندی شده به شدت پایین است. محققان در درک جایگاه دولت ناکام بوده و عمدتاً به این مهم توجه نشده است. ارتباط مستقیم پژوهشگر با سیاست‌گذاران و مجریان وجود نداشته و تعاملی در این زمینه مشاهده نگردید و نتایج تحقیق‌ها صرفاً از مجرای انتشار در مجله‌ها صورت گرفته است.

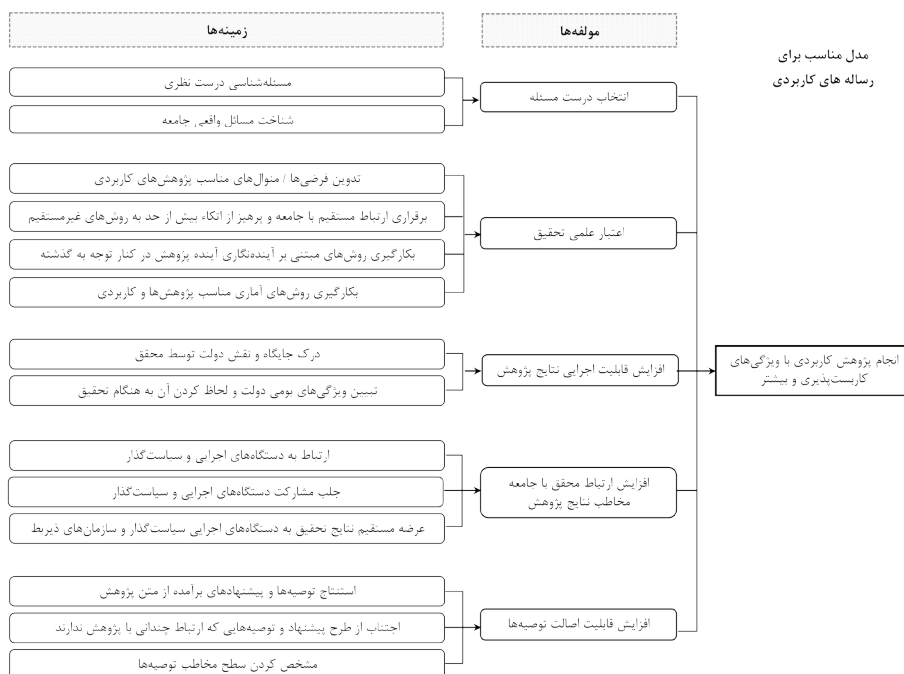

فصلنامه علمی - پژوهشی

۲۰۴

دوره هفتم
شماره ۱
زمستان ۱۳۹۳

مدل مناسب برای
رساله‌های کاربردی

منابع

- خاکی، غلامرضا (۱۳۸۹). *روش تحقیق با رویکرد پایان نامه نویسی*. چاپ پنجم. تهران: انتشارات بازناب.
- دلاور، علی (۱۳۸۳). *مبانی نظری و عملی پژوهش در علوم انسانی و اجتماعی* (چاپ سوم). تهران: انتشارات رشد.
- آذر، عادل و مومنی، منصور (۱۳۸۲). *آمار و کاربرد آن در مدیریت: تحلیل آماری* (چاپ چهاردهم). تهران: انتشارات سمت.
- بازرگان، عباس و دیگران (۱۳۸۳). *روش های تحقیق در علوم رفتاری* (چاپ نهم). انتشارات آگاه.
- غلامی نتاج امیری، سعید (۱۳۸۳). *تأثیرگذاری توصیه های سیاستی منتج از طرح های پژوهشی در حل معضله های کشور. دومین همایش آموزش و پژوهش علم/اقتصاد*. دانشکده اقتصاد دانشگاه تهران و علامه طباطبایی.
- وینست، اندرو (۱۳۷۶). *نظریه دولت* (ترجمه: دکتر حسین بشیریه). تهران: نشر نی.
- شوالیه، ژاک (۱۳۷۸). *دولت قانونمند* (ترجمه: حمیدرضا ملک محمدی). تهران: نشر دادگستر.
- فریدمن، میلتن (۱۳۸۰). *سرمایه داری و آزادی* (مترجم: غلامرضا رشیدی). نشر نی.
- چاندوک، نیرا (۱۳۷۷). *جامعه مدنی و دولت* (مترجم: فاطمی و بزرگی). تهران: نشر مرکز.
- راسل، برتراند (۱۳۶۵). *تاریخ فلسفه غرب* (ترجمه نجف دریابندی). تهران: نشر پرواز.
- حسن زاده، رمضان (۱۳۸۳). *بررسی موانع و عوامل کاربست یافته های پژوهشی توسط دانشگاه ها و دستگاه های اجرایی. پژوهش نامه آموزشی*، شماره ۶۲، ص ۳۹.
- کبیری، مسعود (۱۳۸۸). *مدل های کاربست یافته های پژوهشی و نقش آنها در مدیریت پژوهشی؛ به مثابه یک حوزه میان رشته ای. فصلنامه مطالعه میان رشته ای در علوم انسانی*، ۱(۴): ۱۴۷-۱۶۸.
- ارفعی مقدم، عبدالمجید (۱۳۸۱). *جایگاه پژوهش در فرآیند توسعه اقتصادی کشور. رهیافت*، شماره ۲۷: صص ۱۵۰-۱۶۲.
- تصدیقی، محمدعلی و تصدیقی، فروغ (۱۳۸۵). *پژوهش در نظام آموزش عالی، چالش ها و راهکارها*. *مجله مهندسی فرهنگی*. شماره ۳۵ و ۳۶، صص ۳۷-۴۷.
- آقازاده، محرم و سنه، افسانه (۱۳۸۸). *اشاعه و کاربست نتایج ارزشیابی برنامه درسی. نوآوری های آموزشی*، شماره ۳۲ صص ۱۵۴-۱۹۴.
- پوررحیمیان، محمود و عباس پور، دلاور (۱۳۹۱). *بازشناسی چالش های فراروی تجاری سازی پژوهش های مدیریت آموزشی با ارائه نظریه زمینه ای. فصلنامه رهیافتی نو در مدیریت آموزشی*، ۳(۳): ۱۰-۲۶.
- کرمانی، امیر (۱۳۸۵). *موانع کاربست یافته های پژوهشی طرح های تمام شده در استان آذربایجان شرقی - طرح پژوهشی وزارت آموزش و پرورش*
- عابدی، عریضی سامانی و شرفی (۱۳۸۴). *عوامل موثر بر افزایش کاربست یافته های پژوهشی در آموزش و پرورش. نوآوری های آموزشی*، شماره ۱۲، صص ۱۰۹-۱۳۳.

قاعدی، یحیی و اهری، اعتماد (۱۳۸۲). بررسی و ارائه راهکارهای ناب جهت کاربری یافته‌های ۷۸ پژوهشی بین مسئولان و تصمیم‌گیران در آموزش و پرورش. *شورای تحقیقات سازمان آموزش و پرورش شهرستانهای استان تهران*. کتابخانه شورای تحقیقات سازمان آموزش و پرورش شهرستانهای استان تهران.

امیرشاپور، شاهین (۱۳۵۵). *تحقیق و توسعه و روشهای آن*. تهران: نشردهخدا.
فراستخواه، مقصود (۱۳۸۶). مقایسه سه گذرگاه معرفتی درباره دانش بومی در ایران با تأکید بر تحولات مفهومی، ساختی و کارکردی علم. *همایش علم بومی، علم جهانی: امکان یا امتناع*، تهران: جهاد دانشگاهی واحد تربیت معلم.

منصوری، رضا (۱۳۷۳). *توسعه علمی ایران*. تهران: کمیسیون ملی یونسکو در ایران.
سروش، عبدالکریم (۱۳۸۵). *درس‌هایی در فلسفه علم/اجتماع (چاپ پنجم)*. تهران: نشرنی.
پالمر، رابروزل (۱۳۷۵). *تاریخ جهان نو (ترجمه: ابوالقاسم طاهری)*. تهران: امیرکبیر، چاپ سوم، جلد ۱ و ۳.
جانعلی زاده چوب‌بستی، حیدر و سلیمانی بشلی، محمدرضا (۱۳۸۶). *در جستجوی شناخت موانع راه‌حل‌های توسعه علمی ایران*. *همایش علم بومی، علم جهانی: امکان یا امتناع*، تهران: جهاد دانشگاهی واحد تربیت معلم.
توکل، محمد (۱۳۷۰). *جامعه‌شناسی علم*، تهران: انتشارات نص.

شمسی‌پور، مجتبی (۱۳۸۶). *خبرگزاری دانشجویان ایران (ایسنا)*، کد خبر ۸۶۰۶-۰۵۲۲۹-۱۱/۰۶/۱۳۸۶.
حسینی، محمود (۱۳۷۶). *راهبردها و روش‌های ارتقاء و توسعه قابلیت‌ها و مهارت‌های هیات علمی در دانشگاه‌های ایران*. *نخستین سمینار آموزش عالی در ایران*، جلد اول، تهران: انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی.

محسنی، منوچهر (۱۳۷۲). *مبانی جامعه‌شناسی علم*، تهران: انتشارات طهوری.
هداوند، سعید (۱۳۸۵). *موانع موجود در توسعه علمی ایران، مهاجرت نخبگان*. تهران: سازمان مدیریت صنعتی.
معین، مصطفی (۱۳۸۰). *موانع توسعه علمی ایران، فصلنامه علم و آینده*، شماره ۱۷، صص ۴-۱۳.
قانع‌راد، محمدامین (۱۳۷۹). *جامعه‌شناسی رشد و افول علم در ایران*. تهران: مدینه.
کاظمی‌پور، عبدالصمد (۱۳۷۰). *طرح موانع توسعه در ایران، رهیافت*، (۲)۱: صص ۱۵۶-۱۶۲.
غراب، ناصرالدین (۱۳۸۵). *موانع فرهنگی رشد و توسعه علم و تحقیق در ایران*. *ویژه‌نامه پژوهش شهری*. صص ۷-۲۱.
صادقی رشاد، علی اکبر (۱۳۸۵). *یازده مانع پیش پای تولید علم در ایران*. *روزنامه ایران*، ۱۳۸۵/۳/۵.

Organization of Economic Cooperation & Development (1996). *Knowledge based Economy*, Paris, G.D (96) (02).

Teresa P. Gordon & Jason C. Porter (2009). *Reading & understanding academic research in accounting: A guide for students*, *Global Perspective on accounting education*. Vol 6, 25-4516, Dodds, 2011 -*PhDPrep.byu.edu*. Retrieved from <http://www.byuaccounting.net/mediawiki/index.php>.

A step-by-step tutorial on how to thoroughly research accounting issues, Ten Steps to Accounting Research <http://businesslibrary.uflib.ufl.edu>.

- Cipolla R. (1995). *Guidelines on PhD research and supervision*. University of Cambridge, Engineering Department, www.cam.ac.uk
- Blaikie, Norman W.H. (2000). *Designing social research: the logic of anticipation*. Polity Press.
- Bryman , A. (1984). The debate about quantitative and qualitative research: a question of method or epistemology. *British journal of Sociology*, 35(1): 75-92.
- Graham, J. R. (2003). Taxes and corporate finance: A review fuqua school of business. Duke University, Durham *Handbook of Corporate Finance – Empirical Corporate Finance, Elsevier Science*.
- Mok, K. (2005). Fostering entrepreneurship: Changing role of government and higher education governance in Hong Kong. *Research Policy*, 1(34), 537-54.
- Nagy, J. & Robb A. (2007). Can universities be good corporate citizens?, *Critical Perspectives on Accounting*, in press.
- O'LEARY, Z. (2004). *The essential guide to doing research*, SAGE Publications
- Etzkowitz, H. (2003). Research groups as 'quasi-firms': the invention of the entrepreneurial university, *Research Policy*, Vol.32, 109–21.
- Etzkowitz, H. & Leydesdorff, L. (2000). the dynamics of innovation: from National Systems and "Mode 2" to a Triple Helix of university - industry government relations, *Research Policy*, Vol.29, 109–23.
- Etzkowitz, H., Webster, A., Gebhardt, C., Regina, B. & Terra, C. (2000). The future of the university and the university of the future: evolution of ivory tower to entrepreneurial paradigm, *Research Policy*, Vol.29, 313–30.
- Stiglitz, J. (1999). *knowledge in Modern Department of trade & industry*, London: www.dti.org.

Modeling of Accounting Doctoral Thesis with Emphasis on Solution for Financial Problems

Fardin Mansoori¹

Ali Saghafi²

Nematollah Mousapoor³

Abstract

By passing the instruction period and increase of graduate students and also research budget, knowledge of accounting in Iran entered to the field of research in a way that number of accounting projects has been implemented in the real world. Because of that different experience in implementing the accounting standards were achieved. So, it was expected the mentioned experiences help to solve the financial problems in country, in spite of lots of efforts which were done for researching; we still have many financial and accounting problems in our country.

PHD projects could be considered as one of the important solutions to improve the University subjects including accounting. PHD projects are considered as team work job and it will be legitimate by supervisor teams in universities. It is obvious that applied projects should solve part of the problems in accounting field but unfortunately it is not working in the real world.

The question which came in to our mind is how come that the out put of the applied and knowledge base projects could not make the darkness of the mentioned problems clear and also why politicians in difficult situations prefer to use their own previous experiences in important decision makings instead of using the consultant's knowledge base suggestions. In this research I'm going to study, the reasons behind that prevent the applied PHD projects from success in real world which relates to the point of view that consider the political suggestions which are out put of knowledge base projects are not qualified enough for implementation.

For this purpose, the indicators of an applied PHD project were considered and 110 wise people were categorized the mentioned indicators and then in a comprehensive study other applied PHD accounting projects were compared to each other. As result, in this study problems of the studied researches were identified and a proper and applied model for creating applied research was developed.

Keywords: Applied research, utilization, political suggestions, monetary & financial problems

فصلنامه علمی - پژوهشی

23

Abstract

1. Ph.D Student of Accounting, Allameh Tabataba'i University (Corresponding Author).
fm_mansor@yahoo.com

2. Professor of Accounting, Allameh Tabataba'i University. A.saghafi@atu.ir

3. Associate Professor of Educational Science. Farhangian University. n-mosapour@yahoo.com

Bibliography

- A step-by-step tutorial on how to thoroughly research accounting issues, Ten Steps to Accounting Research <http://businesslibrary.uflib.ufl.edu>.
- Blaikie, Norman W.H. (2000). Designing social research: the logic of anticipation. Polity Press.
- Bryman, A. (1984). The debate about quantitative and qualitative research: a question of method or epistemology. *British journal of Sociology*, 35(1): 75-92.
- Cipolla R. (1995). Guidelines on PhD research and supervision. University of Cambridge, Engineering Department, www.cam.ac.uk
- Etzkowitz, H. & Leydesdorff, L. (2000). the dynamics of innovation: from National Systems and "Mode 2" to a Triple Helix of university - industry government relations, *Research Policy*, Vol.29, 109-23.
- Etzkowitz, H. (2003). Research groups as 'quasi-firms': the invention of the entrepreneurial university, *Research Policy*, Vol.32, 109-21.
- Etzkowitz, H., Webster, A., Gebhardt, C., Regina, B. & Terra, C. (2000). The future of the university and the university of the future: evolution of ivory tower to entrepreneurial paradigm, *Research Policy*, Vol.29, 313-30.
- Graham, J. R. (2003). Taxes and corporate finance: A review fuqua school of business. Duke University, Durham Handbook of Corporate Finance – Empirical Corporate Finance, Elsevier Science.
- Mok, K. (2005). Fostering entrepreneurship: Changing role of government and higher education governance in Hong Kong. *Research Policy*, 34(4), 537-54.
- Nagy, J. & Robb A. (2007). Can universities be good corporate citizens?, *Critical Perspectives on Accounting*, in press.
- O'LEARY, Z. (2004). The essential guide to doing research, SAGE Publications
- Organization of Economic Cooperation & Development (1996). Knowledge based Economy, Paris, G.D (96) (02).
- Stiglitz, J. (1999). knowledge in Modern Department of trade & industry, London: www.dti.org.
- Teresa P. Gordon & Jason C. Porter (2009). Reading & understanding academic research in accounting: A guide for students, *Global Perspective on accounting education*. Vol 6, 25-4516, Dodds, 2011 -PhDPrep.byu.edu. Retrieved from <http://www.byuaccounting.net/mediawiki/index.php>
- 'Ābedi, A & 'Arizi Sāmāni, S. H. R. , & Šarafi, 'A. (1384 [2005 A.D]). 'Avāmel-e muaser bar afzāyeš-e kārbāst-e yāfteh hā-ye pažuheši
- Amir Šāpur, Š. (1355 [1976 A.D]). Tahqiq va Tose'e va raveš hā-ye ān. Tehrān: Našr-e Dehxodā.

- Āqā zādeh, M., Seneh, A. (1388 [2009 A.D]). Ešā>e va kārbast-e natāyej-e arzešyābi-e barnāme-ye darsi. Nuāvāri hā-ye āmuzeši, 32, 154-194.
- Arfa'i Moqadam, <Abdolvajid. (1381 [2002 A.D]). Jāygāh-e pažuheš dar farāyand-e tuse>e-ye eqtesādi-e kešvar. Rahyāft, 27, 150-162.
- Āzar, 'Ā., & Mo'meni, M. (1382 [2003 A.D]). Āmār va kārbord-e ān dar modiriyat: tahlil-e āmāri. (14th ed.). Tehrān: Enteshārāt-e Samt.
- Bāzargān, 'A., & et al. (1383 [2004 A.D]). Raveš Hā-ye tahqiq dar 'olum-e raftāri. (9th ed.). Tehrān: Enteshārāt-e Āgah.
- Chandhoke, N. (1377 [1998 A.D]). Jāme'e-ye madani va dulat: kāvoš hā-yi dar nazariyeh-ye siyāsi. (Persian translation of State and civil society: ex Ploration in Political theory.), translated by: Fātemi, F., & Bozorgi, V., Tehrān: Našr-e Markaz.
- Chevallier, J. (1378 [1999 A.D]). Dulat-e qānunmand. (Persian translation of L'Etat de droit), translated by: Malek Mohamadi, H. R. Tehrān: Našr-e Dādgostar.
- dar āmuzeš va parvareš. Nuāvāri hā-ye āmuzeši, 12, 109-133.
- Delāvār, 'A. (1383 [2004 A.D]). Mabāni-e nazari va 'amali-e pažuheš dar 'olum-e ensāni va ejtemā'i. (3rd ed.). Tehrān: Enteshārāt-e Rošd.
- Farāsātakhā, M. (1386 [2007 A.D]). Moqāyeseh-ye seh gozargāh-e ma'refati darbāreh-ye dāneš-e bumi dar Irān bā ta'kid bar tahavolāt-e mafhumi, sāxti va kārkerdi-e elm. Hamāyeš-e elm-e bumi, elm-e jahāni: emkān yā emtenā'. Tehrān: Jahād-e Dānešgāhi-e Vāhed-e tarbiyat Mo'alem.
- Friedman, M. (1380 [2001 A.D]). Sarmāyeh dāri va āzādi. (Persian translation of Capitalism and freedom. with the assistance of Rose D. friedman), translated by: Rašidi, Gh. Tehrān: Našr-e Ney.
- Gholāmi Natāj Amiri, S. (1383 [2004 A.D]). T'sir gozāri-e tusieh hā-ye siyāsati montaj az tarh hā-ye pažuheši dar hal-e mo'zal hā-ye kešvar. Dovomin hamāyeš-e āmuzeš va pažuheš-e elm-e eqtesād. Dāneškadeh-ye eqtesād-e Dānešgah-e Tehrān va 'Alāmeḥ tabātabā'i.
- Ghorāb, N. (1385 [2006 A.D]). Māvāne'e farhangi-e rošd va tose'eh-ye elm va tahqiq dar Irān. Vižeh nāmeḥ-ye pažuheš-e šāhri, Pp: 7-21.
- Hadāvand, S. (1385 [2006 A.D]). Māvāne'e mujud dar tose'eh-ye elmi-e Irān, mohājerat-e noxbegān. Tehrān: Sāzmān-e Modiriyat-e San'ati.
- Hasan zadeh, R. (1383 [2004 A.D]). Barresi-e mavāne' va 'avāmel-e kārbast-e yāfteh hā-ye pažuheši tavasot-e dānešgāh hā va dastgāh hā-ye ejrāyi. Pažuheš nāmeḥ-ye āmuzeši, 62, P: 39.
- Hoseyni, M. (1376 [1997 A.D]). Rāhbordhā va raveš hā-ye erteqā va tose'e-ye qābeliyat hā va mahārat hā-ye hei'at-e elmi dar dānešgāh hā-ye Irān, Naxostin seminār-e āmuzeš-e āli dar Irān. Vol: 1. Tehrān: Enteshārāt-e Dānešgāh-e 'Alāmeḥ tabātabā'i.
- Jān'alizadeh čub dasti, H., & Soleimāni Bešeli, M. R. (1386 [2007 A.D]). Dar jostoju-ye šenāxt-e mavāne' va rāh-e hal hā-ye tose'e-ye elmi-e Irān. Hamāyeš-e elm-e bumi, elm-e jahāni: emkān yā emtenā'. Tehrān: Jahād-e Dānešgāhi-e Vāhed-e tarbiyat Mo'alem.

- Kabiri, M. (1388 [2009 A.D]). Model hā-ye kārbast-e yāfteh hā-ye pažuheši beh masābeh-e yek hozeh-ye miyān rešteh-i. Faslnāmeḥ-ye motāle'āt-e miyān rešteh-i dar 'olum-e ensāni, 1(4), 147-168.
- Kāzemi pur, 'A. (1370 [1991 A.D]). Tarh-e mavāne'e tose'eh dar Irān. Rahyāft, 1(2), Pp: 156-162.
- Kermāni, A. (1385 [2006 A.D]). Mavāneḥ-e kārbast-e yāfteh hā-ye pažuheši-e tarh hā-ye tamām šode dar ostān-e āzarbāyjān-e šarqi, tarh-e pažuheši-e vezārat-e āmuzeš va parvareš
- Mansuri, R. (1373 [1994 A.D]). Tose'e-ye elmi-e Irān. Tehrān: Komisiun-e Melli-e Yunesko dar Irān.
- Mohseni, M. (1372 [1993 A.D]). Mabāni-e jāme'e šenāsi-e elm. Tehrān: Enteshārāt-e Tahuri.
- Mo'in, M. (1380 [2001 A.D]). Mavāne'e tose'eh-ye elmi-e Irān. Faslnāmeḥ-ye elm va āyandeh, 1, 4-13.
- Palmer, R. (1375 [1996 A.D]). Tārix-e jahān-e nu. (3rd ed.). (Vol: 1, 3). (Persian translation of A history of the modern world), translated by: Tāheri, A. Tehrān: Amir kabir.
- Pur rahimiyān, M., <Abās pur, D. (1391 [2012 A.D]). Bāzšenāsi-e čāleš- hā-ye farāru-ye tejāri sāzi-e pažuheš hā-ye modiriyāt-e āmuzeši ba erāve-ye nazariyeh-ye zamineh-i. Faslnāmeḥ-ye rahyāfti nu dar modiriyāt-e āmuzeši, 3(3), 1-26.
- Qā'edi, Y., & Ahari, E. (1382 [2003 A.D]). Barresi va erā'e-ye rāhkārhā-ye nāb jahat-e kārbāst-e yāfteh hā-ye pažuheši beyn-e mas'ulān va tasmimgirān dar āmuzeš va parvareš. Šorā-ye tahqiqāt-e sāzmān-e āmuzeš va parvareš-e šahrestān hā-ye ostān-e Tehrān. Ketābxāneh-ye šorā-ye tahqiqāt-e sāzmān-e āmuzeš va parvareš-e šahrestān hā-ye ostān-e Tehrān.
- Qāne'i rād, M. (1379 [2000 A.D]). Jāme'e šenāsi-e rošd va oful-e elm dar Irān. Tehrān: Madineh.
- Russell, B. (1365 [1986 A.D]). Tārix-e falsafeh-ye gharb. (Persian translation of History of western philosophy), translated by: Daryābandi, N. Tehrān: Našr-e Parvāz.
- Sādeqi Rašād, 'A. A. (1385 [2006 A.D]). Yāzdah Māne'e piš-e pā-ye tulid-e elm dar iran. Ruznāmeḥ-ye Irān, 1385/03/05.
- Šamsi pur, M. (1386 [2007 A.D]). Xabargozāri-e dānešjuyān-e Irān (ISNA), News code: 0522-8606, 1386/06/11.
- Soruš, 'A. (1385 [2006 A.D]). Dars hā-yi dar falsafeh-ye elm ol-ejtema'. (5th ed.). Tehrān: Našr-e Ney.
- Tasdiqi, M. A., & Tasdiqi, F. (1385 [2006 A.D]). Pažuheš dar nezām-e āmuzeš-e <āli, čāleš hā va rāhkārhā. Majāleh-ye mohandesi-e farhangī. 35 -36. Pp: 37-47.
- Tavakol, M. (1370 [1991 A.D]). Jāme'e šenāsi-e elm. Tehrān: Enteshārāt-e Nas.
- Vincent, A. (1376 [1997 A.D]). Nazariyeh hā-ye dulat. (Persian translation of Theories of the state), translated by: Baširiyeh, H. Tehrān: Našr-e Ney.
- Xāki, Gh. (1389 [2010 A.D]). Raveš-e tahqiq bā ruykard-e pāyān nāmeḥ nevisi. (5th ed.). Tehrān: Enteshārāt-e Bāztāb.